

รายงานการศึกษา

เรื่อง

บทเรียนโครงการ การพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อน
ขบวนการแรงงาน

โดย

ผศ.ดร.นภาพร อติวานิชยพงศ์

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 ผลการศึกษา	4
กระบวนการในการสร้างนักสื่อสารแรงงาน	4
บทเรียนความสำเร็จของโครงการในด้านต่างๆ	18
ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน	29
บทสรุป	32
ภาคผนวก	34

บทที่ 1

บทนำ

หลักการ และเหตุผล

รายงานการศึกษาเรื่อง“บทเรียนโครงการการพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน” ได้จัดทำขึ้นตามโครงการการจัดการองค์ความรู้การพัฒนาการสื่อสารของแรงงาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ กิจกรรมใน โครงการการเสริมสร้างศักยภาพและจัดการองค์ความรู้ด้านสื่อสารแรงงานช่วงเปลี่ยนผ่านหลังวิกฤตอุทกภัย โครงการการพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน ซึ่งดำเนินการโดยมูลนิธิพิพิธภัณฑ์แรงงานไทย ระหว่างเดือนมิถุนายน 2553-ธันวาคม 2554 เป็นโครงการซึ่งถือได้ว่า ได้บรรลุวัตถุประสงค์ ในการพัฒนาศักยภาพในการผลิตสื่อสนับสนุนขบวนการแรงงานของนักปฏิบัติการแรงงานในพื้นที่ต่างๆ ในระดับที่น่าพอใจ โดยสามารถสร้างแกนนำแรงงานจำนวนหนึ่งให้เป็นนักสื่อสารแรงงาน เพื่อทำหน้าที่ ผลิตข้อมูลเผยแพร่ในเว็บไซต์ www.voicelabour.org และเอกสารจดหมายข่าว วอยซ์เลเบอร์ ตามที่ปรากฏต่อสายตาคนทั่วไป

ความสำเร็จดังกล่าวนับเป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้ขบวนการแรงงานและวงการสื่อสารมวลชน ซึ่งสมควรที่จะได้มีการสรุปบทเรียนกระบวนการทำงาน เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการจัดทำสื่อด้านแรงงาน และสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงานต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์บทเรียนความสำเร็จ และปัญหาอุปสรรคใน กระบวนการทำงาน โครงการการพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของโครงการการพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน ที่มีต่อขบวนการแรงงานและสังคม กระบวนการเรียนรู้ของแรงงานและการพัฒนาภายในองค์กร และโอกาสของความต่อเนื่องและยั่งยืนของโครงการ
3. เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้เผยแพร่ในเวทีสรุปบทเรียนการทำงานของโครงการฯ สำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคตต่อไป

วิธีการดำเนินงาน

การศึกษา“บทเรียนโครงการการพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน” ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ได้แก่ เอกสารรายงานความก้าวหน้าโครงการการพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงานงวดที่1-4 ซึ่งรายงานต่อสำนักงานคณะกรรมการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.) รายงานการฝึกอบรมนักสื่อสารแรงงานที่จัดให้ศูนย์แรงงานต่างๆ รายงานสรุปการประชุมกองบรรณาธิการนักสื่อสารแรงงาน เป็นต้น
2. สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และผู้เกี่ยวข้องโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus group) ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม 2555 ดังนี้
 - 2.1 นักสื่อสารแรงงานจาก ศูนย์ปฏิบัติการแรงงานของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย จังหวัดระยอง-ชลบุรี(กลุ่มสหภาพแรงงานภาคตะวันออก)
 - 2.2 นักสื่อสารแรงงานจากศูนย์ปฏิบัติการแรงงานของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย จังหวัดสมุทรปราการ
 - 2.3 นักสื่อสารแรงงานจาก ศูนย์ปฏิบัติการแรงงานของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย จังหวัดนครปฐม(กลุ่มสหภาพแรงงานย่านอ้อมน้อย-อ้อมใหญ่)
 - 2.4 นักสื่อสารแรงงานจาก ศูนย์ปฏิบัติการแรงงานของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย จังหวัดสระบุรี
 - 2.5 นักสื่อสารแรงงานจาก ศูนย์ปฏิบัติการแรงงานของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย จังหวัดฉะเชิงเทรา-ปราจีนบุรี
 - 2.6 นักสื่อสารแรงงานจาก ศูนย์ปฏิบัติการแรงงานของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย จังหวัดปทุมธานี(กลุ่มสหภาพแรงงานย่านรังสิตและใกล้เคียง)
 - 2.7 นักสื่อสารแรงงานจาก ศูนย์ปฏิบัติการแรงงานของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2555
 - 2.8 นักสื่อสารแรงงานจาก ศูนย์ปฏิบัติการแรงงานของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย จังหวัดภูเก็ต วันที่
 - 2.9 ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่โครงการการพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน
 - 2.10 นักสื่อสารมวลชนซึ่งเป็นวิทยากรฝึกอบรมในโครงการการพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน
 - 2.11 ผู้นำแรงงานซึ่งเป็นผู้ให้บริการของนักสื่อสารแรงงาน
3. สรุปวิเคราะห์ข้อมูล และจัดเวทีเผยแพร่ผลการศึกษา

ขอบเขตเนื้อหาการศึกษา ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

1. กระบวนการทำงานในการสร้างนักร้องเสียงทรงพลังของโครงการ
2. บทเรียนความสำเร็จของโครงการในด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านนวัตกรรม

- การมีส่วนร่วมขับเคลื่อนนโยบายแรงงานของนักร้องเสียงทรงพลัง
- กลไกการติดตามประเมินผล และร่วมแก้ไขปัญหาแรงงาน

ด้านกระบวนการทางสังคม

- การถ่ายทอดและตอบสนองระหว่างกันและกัน ผ่านการสร้าง ความสัมพันธ์ ระหว่างองค์กรแรงงานกลุ่มต่างๆ และระหว่างองค์กรแรงงานกับองค์กรสื่อมวลชน

ด้านกระบวนการเรียนรู้

- การปฏิสัมพันธ์ ร่วมมือ ร่วมใจ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ด้าน โอกาสของการขยายผลการปฏิบัติงานและความยั่งยืนของโครงการฯ

ด้านผลกระทบต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของขบวนการแรงงาน

3. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีรายงานผลการศึกษารูปแบบการเรียนโครงการการพัฒนาสื่อสนับสนุน การขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน และผลของโครงการซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการจัดทำสื่อแรงงาน และพัฒนาขบวนการแรงงานในอนาคต
2. กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการการพัฒนาสื่อและผู้ปฏิบัติงานโครงการฯได้ ได้รับความรู้จากกระบวนการสรุปบทเรียนร่วมกัน

ผู้วิจัย ผศ.ดร.นภาพร อติวานิชยพงศ์

ผู้รับผิดชอบ มูลนิธิพิพิธภัณฑสถานแรงงานไทย

ระยะเวลาดำเนินงาน มกราคม ถึง พฤษภาคม 2555

บทที่ 2

ผลการศึกษา

ในบทนี้เป็นการนำเสนอผลการศึกษา“บทเรียนจากโครงการการพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน” ใน 3 หัวข้อคือ 1) กระบวนการทำงานในการสร้างนักสื่อสารแรงงาน 2) บทเรียนความสำเร็จด้านต่าง ๆ และ 3) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

กระบวนการทำงานในการสร้างนักสื่อสารแรงงาน

การสร้างนักสื่อสารแรงงานในโครงการ “การพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน” มีกระบวนการทำงานที่น่าสนใจยิ่งที่เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการต่อความสำเร็จของโครงการฯ

มูลนิธิพิพิธภัณฑสถานไทย ซึ่งเป็นองค์กรที่ดำเนินโครงการฯ ถือเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนด้านแรงงานที่มีบทบาทสำคัญมากต่อขบวนการแรงงานไทยในปัจจุบัน มูลนิธิฯ จัดตั้งอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2539 และเริ่มมีบทบาทในช่วงประมาณ 1 ทศวรรษที่ผ่านมา โดยก่อนหน้าการจัดทำโครงการฯ มูลนิธิฯ มีการผลิตสื่อวีดิทัศน์เกี่ยวกับประเด็นแรงงานหลายเรื่อง สถานที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานไทย ได้ถูกใช้เป็นศูนย์กลางในการจัดประชุมขององค์กรแรงงานเพื่อการรณรงค์เคลื่อนไหวและผลักดันการทำงานของขบวนการแรงงาน ตลอดจนเป็นที่ทำการของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย นอกจากนี้ มูลนิธิพิพิธภัณฑสถานไทยยังมีคณะทำงานที่มีความใกล้ชิดและเข้าใจประเด็นด้านแรงงานเป็นอย่างดี ดังนั้นจึงทำให้การสร้างนักสื่อสารแรงงานใน โครงการ “การพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน” มีกระบวนการทำงานที่แตกต่างจากการจัดอบรมแรงงานโดยส่วนใหญ่ โดยมีกระบวนการซึ่งสามารถสร้างคนงานให้เป็นนักสื่อสารแรงงานได้จริงตามศักยภาพของพวกเขา

แนวคิดในการสร้างสื่อของขบวนการแรงงานเกิดจากการมองเห็นว่า ในปัจจุบันสื่อกระแสหลักทุกประเภทไม่มีพื้นที่ให้แก่ข่าวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของแรงงาน ในอดีตที่ผ่านมาสื่อสิ่งพิมพ์ของแรงงานเกิดขึ้นเป็นระยะ เช่น หนังสือพิมพ์กรรมกรในยุคก่อนการปฏิวัติ 2475 นิตยสารข่าวคนงานในยุคหลังเหตุการณ์รัฐประหาร 6 ตุลาคม 2519 และปัจจุบันยังคงมีจดหมายข่าวรายเดือนแรงงาน*ปริทัศน์* ซึ่งจัดทำโดยมูลนิธิอารมณ พงศ์พังษ์ ที่ยังคงพิมพ์เผยแพร่ต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2530 จนถึงปัจจุบัน แต่จากเนื้อหาและรูปแบบของจดหมายข่าวแรงงาน*ปริทัศน์* ทำให้เกิดข้อจำกัดในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนงานใน

ระดับพื้นฐาน (สมาชิกสหภาพแรงงาน) แรงงานบริษัทหนึ่งจึงเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านซึ่งเป็นผู้นำแรงงานและนักวิชาการที่ต้องการใช้ประโยชน์จากข้อมูลด้านแรงงานมากกว่าที่จะเป็นสื่อของแรงงานทั่วไป

สำหรับแนวคิดในการสร้างคนงานให้เป็นผู้ผลิตสื่อของตนเอง เกิดจากการที่ผู้ดำเนินโครงการฯ เห็นว่าในปัจจุบันนักข่าวของสื่อกระแสหลักที่สนใจและเข้าใจความเป็นแรงงานและ"ขบวนการแรงงาน" มีน้อยมาก ในขณะที่เดียวกันคนงานที่สามารถเขียนข่าวหรือผลิตสื่อได้ก็มีจำนวนน้อยมากและจากการที่ขบวนการแรงงานขาดกระบอกเสียงในการสื่อสารปัญหาแรงงาน ทำให้ขบวนการแรงงานประสบปัญหาการสื่อสาร ทั้งการสื่อสารภายในขบวนการแรงงานและการสื่อสารกับสังคม จากแนวคิดข้างต้นได้นำมาสู่การกำหนดกระบวนการทำงานในการสร้างนักสื่อสารแรงงานที่แตกต่างจากการจัดอบรมส่วนใหญ่ที่ทำกันอยู่ในแวดวงแรงงาน

การดำเนินงานของโครงการฯ ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้คือ

- 1) การเตรียมโครงการโดยการมีส่วนร่วมของแรงงาน
- 2) กระบวนการอบรมที่เน้นให้สามารถปฏิบัติงานได้จริง
- 3) การสร้างสื่อของแรงงาน

1.) การเตรียมโครงการโดยการมีส่วนร่วมของแรงงาน

โครงการมีกระบวนการเตรียมงานโดยการประชุมครั้งแรกเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2553 และครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2553 ณ มูลนิธิพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทย โดยมีผู้แทนของแรงงาน 3 กลุ่มเข้าร่วมประชุม กำหนดรายละเอียดของการฝึกอบรมนักสื่อสารแรงงาน 3 ครั้ง และกำหนดคุณสมบัติผู้เข้าร่วมอบรม 2 ข้อ คือ ข้อแรกต้องเป็นผู้มีความสนใจและต้องการทำงานด้านการสื่อสารให้กับองค์กร และข้อสองต้องเป็นผู้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้และให้เวลาร่วมฝึกปฏิบัติทุกขั้นตอนของโครงการ

ผู้แทนของแรงงาน 3 กลุ่มที่เข้าร่วมในการประชุมครั้งแรกและครั้งที่สองคือสหภาพแรงงานชิ้นส่วนยานยนต์และโลหะแห่งประเทศไทย กลุ่มผู้ใช้แรงงานสระบุรีและใกล้เคียง และกลุ่มสหภาพแรงงานภาคตะวันออก ต่อมาในการประชุมครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2553 ได้มีกลุ่มแรงงานเข้าร่วมประชุมเพิ่มขึ้นอีก 1 กลุ่มคือกลุ่มสหภาพแรงงานย่านอ้อมน้อย-อ้อมใหญ่

ในการประชุมครั้งที่ 2 เป็นการวางแผนการทำงานกับสื่อท้องถิ่น การจัดทำเว็บไซต์แรงงานและหนังสือพิมพ์แรงงาน ที่ประชุมได้ช่วยกันตั้งชื่อเว็บไซต์ว่า **voicelabour** (วอยซ์เลเบอร์) หมายถึงเสียง

สะท้อนของคนงาน ส่วนการทำหนังสือพิมพ์มีการเสนอให้ใช้ชื่อว่า ศูนย์ข่าวแรงงาน โดยคนงานเพื่อ
แรงงาน หรือสื่อสารสังคมแรงงาน ซึ่งต่อมาคณะผู้จัดทำได้ตั้งชื่อหนังสือพิมพ์ว่า “วอยซ์เลเบอร์”
เช่นเดียวกับชื่อเว็บไซต์และมีคำว่า “สื่อสารแรงงานสร้างสรรค์สังคม” ต่อท้าย
ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการทำงานของโครงการฯ ตั้งแต่เริ่มต้นการเตรียมโครงการเป็น
กระบวนการที่ใช้การมีส่วนร่วมของแรงงาน รวมถึงการตั้งชื่อสื่อของแรงงานที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันก็เกิดจาก
การกำหนดร่วมกันระหว่างผู้ทำโครงการฯและผู้แทนของแรงงาน ต่อมาเมื่อมีการจัดอบรมนักสื่อสาร
แรงงานก็ได้มีการจัดประชุมเตรียมงานและสรุปงานโดยการมีส่วนร่วมของแรงงานที่เข้าร่วมโครงการทุกครั้ง
ดังรายละเอียดที่จะได้กล่าวต่อไป

2.) กระบวนการอบรมที่เน้นให้สามารถปฏิบัติได้จริง

โครงการฯ ตั้งงบประมาณสนับสนุนการจัดอบรมนักสื่อสารแรงงานเพียง 2 ครั้ง โดยตั้งเป้าหมาย
ในการผลิตนักสื่อสารแรงงาน 50 คน แต่ในการปฏิบัติจริงโครงการฯได้จัดอบรมทั้งหมด 6 ครั้ง เป็นการ
อบรมทักษะการเขียนข่าว 4 ครั้ง อบรมการเป็นบรรณาธิการ 1 ครั้ง (เป็นกิจกรรมพิเศษที่ไม่ได้กำหนดไว้ใน
แผนงาน) อบรมการผลิตสื่อวีดิทัศน์ 1 ครั้ง

การกำหนดกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมโครงการฯ แบ่งออกเป็นพื้นที่การทำงานตามภาคีเครือข่ายของ
คณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย รวม 8 ศูนย์ด้วยกัน ได้แก่ ศูนย์แรงงานสมุทรปราการ ศูนย์แรงงาน
อ้อมน้อย – อ้อมใหญ่ ศูนย์แรงงานสระบุรี ศูนย์แรงงานชะเชิงเทรา-ปราจีนบุรี ศูนย์แรงงานระยอง-ชลบุรี
ศูนย์แรงงานอยุธยาและใกล้เคียง และกลุ่มย่านรังสิต มีผู้เข้ารับการอบรมทั้งหมด 66 คน และได้รับการ
ประเมินผ่านการอบรม รวม 63 คน (คนที่ถูกประเมินไม่ผ่านเนื่องจากไม่ส่งงานตามที่กำหนดไว้) โดยมี
รายละเอียดการอบรมดังนี้

การอบรมครั้งที่ 1 เป็นการจัดอบรมทักษะการเขียนข่าวและการผลิตสื่อวีดิทัศน์ให้กับศูนย์
แรงงานจังหวัดภูเก็ต โดยทีมงานได้ไปจัดในจังหวัดภูเก็ต มีผู้เข้าร่วมจากสหภาพแรงงานในจังหวัดภูเก็ต 6
แห่ง รวม 10 คน มีวิทยากรภายนอก 3 คน จากสถานีโทรทัศน์ NBT จัดจังหวัดภูเก็ต หนังสือพิมพ์บางกอก
โพสต์และหนังสือพิมพ์แนวหน้า ในวันที่ 8 สิงหาคม 2553

การอบรมครั้งที่ 2 เป็นการจัดอบรมทักษะการเขียนข่าวของนักสื่อสารแรงงานให้กับศูนย์แรงงาน
4 ศูนย์ คือ ชลบุรี – ระยอง แรงงานสัมพันธ์ภาคตะวันออก สมุทรปราการ และชะเชิงเทรา-ปราจีนบุรี ณ
สหภาพแรงงานชิ้นส่วนยานยนต์และโลหะแห่งประเทศไทย จังหวัดชะเชิงเทรา เมื่อวันที่ 4 กันยายน

2553 มีผู้เข้าร่วมอบรม 28 คน จากสหภาพแรงงาน สหพันธ์แรงงาน และกลุ่มสหภาพแรงงานรวม 21 แห่ง มีวิทยากรจากภายนอกซึ่งเป็นสื่อมวลชน 4 คน จากหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ มติชนรายวัน ทวีไทย และหนังสือพิมพ์แนวหน้า

ในการเข้าอบรมกำหนดให้ผู้เข้าร่วมต้องเขียนเรียงความยาว 1-2 หน้ากระดาษ A 4 หัวข้อ “เรื่องเล่าจากโรงงาน” โดยวิทยากรได้ให้ความเห็นต่อเรื่องที่คนงานเขียนมาว่าสามารถทำเป็นข่าวได้หรือไม่ จากนั้นได้จัดให้คนงานเขียนข่าวจากเรียงความที่เขียนมา และได้ช่วยปรับแก้คนละ 2-3 ครั้ง ในช่วงบ่ายมีการเสวนา “เรื่องจริงจากพื้นที่” กรณีปัญหาคนงานบริษัทไทยคุณและบริษัททาทาร่า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยให้คนงานทั้ง 2 บริษัทเป็นวิทยากร หลังจากนั้นให้ผู้เข้าร่วมอบรมจับประเด็นการเสวนานำมาเขียนเป็นข่าวไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ A4 โดยที่วิทยากรได้อ่านและช่วยปรับแก้คนละ 2-4 ครั้ง

การอบรมครั้งที่ 3 เป็นการอบรมทักษะการเขียนข่าวของนักสื่อสารแรงงาน ให้ศูนย์แรงงาน 4 แห่งคือ ศูนย์แรงงานสระบุรี ศูนย์แรงงานอยุธยาและใกล้เคียง ศูนย์แรงงานอ้อมน้อย-อ้อมใหญ่และศูนย์แรงงานย่านรังสิต(ปทุมธานี) ณ สำนักงานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจรถไฟแห่งประเทศไทย วันที่ 11 กันยายน 2553 มีผู้เข้าร่วมอบรม 20 คน จากสหภาพแรงงาน 16 แห่ง มีวิทยากรภายนอกจากสื่อมวลชน 5 คน จากหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ หนังสือพิมพ์แนวหน้า ทวีไทย และเว็บไซต์ประชาไท

การอบรมครั้งนี้ เป็นการอบรมครั้งสุดท้ายในหัวข้อทักษะการเขียนข่าว โดยใช้กระบวนการอบรมเช่นเดียวกับการอบรมครั้งที่ 2 คือให้ผู้เข้ารับการอบรมเขียนงานมาให้วิทยากรได้อ่านก่อน โดยวิทยากรได้มีการบรรยายหลักการเขียนข่าวและให้ข้อคิดเห็นต่องานที่คนงานส่งมา หลังจากนั้นได้มีการจัดเสวนา “เรื่องจริงจากพื้นที่” โดยใช้กรณีปัญหาของคนงานอ้อมน้อย-อ้อมใหญ่ และแรงงานนอกระบบซึ่งเป็นมอเตอร์ไซต์รับจ้าง เมื่อจบการเสวนาให้คนงานที่เข้าอบรมจับประเด็นจากการเสวนานำมาเขียนเป็นข่าวส่งให้ที่วิทยากรอ่านและปรับแก้ บางคนปรับแก้ถึง 4 ครั้ง

การอบรมครั้งที่ 4 เป็นการอบรมในหัวข้อทักษะการเขียนข่าวของนักสื่อสารแรงงาน ให้กับศูนย์แรงงานอยุธยาและใกล้เคียง ณ สำนักงานสหภาพแรงงานฮอนด้าแห่งประเทศไทย วันที่ 17 ตุลาคม 2553 มีผู้เข้าร่วมอบรม 8 คนจาก 6 สหภาพแรงงาน มีวิทยากรภายนอกซึ่งเป็นสื่อมวลชน 2 คน จากหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์และเว็บไซต์ประชาไท กระบวนการฝึกอบรมทำเช่นเดียวกับการอบรมครั้งที่ 2 และ 3 ซึ่งมีการบรรยายโดยวิทยากร การจัดเสวนาปัญหาจากพื้นที่ และให้ผู้เข้าร่วมอบรมฝึกจับประเด็นนำมาเขียนข่าว

การอบรมครั้งที่ 5 เป็นการอบรมเป็นบรรณาธิการข่าว ซึ่งเป็นกิจกรรมพิเศษไม่ได้กำหนดไว้ในแผนกิจกรรม แต่ทางโครงการฯ ได้จัดขึ้นเป็นกิจกรรมพิเศษ เนื่องจากในกระบวนการผลิตหนังสือพิมพ์ วอยซ์เลเบอร์และจัดทำเว็บไซต์ voicelabour ของนักร้องสารแรงงาน ได้กำหนดให้นักสื่อสารแรงงานจากศูนย์ต่างๆ หมุนเวียนกันเข้ามาทำหน้าที่บรรณาธิการในแต่ละฉบับ จึงต้องมีการจัดอบรมเพื่อเสริมทักษะให้ตัวแทนนักสื่อสารแรงงานจากพื้นที่ต่างๆ ที่จะเข้ามาเป็นบรรณาธิการ โดยมีผู้เข้าร่วมอบรม 12 คน จากศูนย์แรงงานต่างๆ และมีวิทยากรภายนอกซึ่งเป็นสื่อมวลชนจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ โดยจัดขึ้นที่มูลนิธิพิพิธภัณฑ์แรงงานไทย เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2553

ในกระบวนการอบรม วิทยากรได้ให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้อ่านบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์รายวัน และรายสัปดาห์หลายฉบับ รวมทั้งบทบรรณาธิการจากจดหมายข่าวแรงงานปริทัศน์ที่ผลิตโดยมูลนิธิอารมณี พงศ์พงษ์ จากนั้นวิทยากรได้บรรยายหัวข้อโครงสร้างของบทบรรณาธิการและการเขียนบทบรรณาธิการ

การอบรมครั้งที่ 6 เป็นการอบรมผลิตสื่อวีดิทัศน์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนด้านวิทยากรและงบประมาณค่าที่พักและอาหารจากทีวีไทย จัดที่มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม กรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 12-14 พฤศจิกายน 2553 ใช้ที่วิทยากรซึ่งจัดทำรายการ “นักข่าวพลเมือง” ของสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย จำนวน 7 คน มีผู้เข้าร่วมจากศูนย์แรงงานต่างๆ 7 ศูนย์ (ขาดศูนย์แรงงานภูเก็ต)

กระบวนการฝึกอบรมได้ใช้แนวคิดและประสบการณ์ของ “นักข่าวพลเมือง” เป็นหลักโดยการให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้ชมวีดิทัศน์ของรายการนักข่าวพลเมืองหลายเรื่องเพื่อให้เข้าใจเนื้อหา แนวของกระบวนการผลิตและเผยแพร่ข่าว โดยประชาชนทุกภาคส่วน มีการฝึก “วิธีการเล่าเรื่อง” โดยใช้ภาพ สื่อเรื่องที่ต้องการเล่า ฝึกทักษะการลำดับภาพ การใช้โปรแกรมตัดต่อภาพอย่างง่าย มีการนำเสนอผลงานและแลกเปลี่ยนความเห็นวิจารณ์ร่วมกัน

การอบรมเสริม

หลังจากการจัดอบรมทักษะการเขียนข่าวครั้งที่ 3 สิ้นสุดลง โครงการฯ ได้เริ่มเปิดเว็บไซต์ www.voicelabour.org เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2553 เพื่อเป็นเวทีการเขียนข่าวสำหรับผู้เข้าร่วมอบรม และต่อมาเมื่อการจัดอบรมการผลิตสื่อวีดิทัศน์สิ้นสุดลง ก็ได้เริ่มจัดทำหนังสือพิมพ์ วอยซ์เลเบอร์ ฉบับแรกในเดือนธันวาคม 2553 เพื่อนำเสนอข่าวที่เขียนขึ้นโดยนักสื่อสารแรงงานที่ผ่านการอบรมควบคู่กับการจัดทำเว็บไซต์

ในปี 2554 มีผู้เข้าอบรมจำนวนหนึ่งสามารถพัฒนาตัวเองเป็นนักสื่อสารแรงงานได้ในระดับหนึ่ง ในขณะที่ผู้เข้าร่วมอบรมอีกจำนวนมากเมื่อผ่านการอบรมแล้วไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามความคาดหวังของ โครงการฯ ทางโครงการฯ จึงได้มีการจัดอบรมเพิ่มเติมให้แก่คนงานอีกหลายครั้ง เพื่อเพิ่มจำนวนนักสื่อสาร แรงงานและทบทวนความรู้ให้แก่ผู้เข้าร่วมการอบรมแล้ว โดยใช้ทีมวิทยากรจากโครงการฯเอง มีได้เชิญ วิทยากรภายนอก การจัดอบรมมีรายละเอียดดังนี้

(1) อบรมทักษะการเขียนข่าวและการตัดต่อวิดีโอทัศน์ให้แก่ศูนย์แรงงานรังสิต วันที่ 6 เมษายน 2554 ณ สำนักงานมูลนิธิอารมณ พงศ์พังน มีผู้เข้าร่วมการอบรมทั้งสิ้น 7 คน ทั้งนี้การอบรมในรุ่นแรก ผู้เข้าร่วมอบรมจากศูนย์แรงงานรังสิตมีผู้มาปฏิบัติงานเป็นนักสื่อสารแรงงานเพียง 2 คน คือนายวาสุเทพ บุญคุ้ม จากสหภาพแรงงานคนทำยาง และนางสาวสุธีรา ลีนคำ จากมูลนิธิอารมณ พงศ์พังน ทาง โครงการฯ จึงได้จัดให้มีการจัดอบรมเสริม

(2) อบรมทักษะการเขียนข่าวและการตัดต่อวิดีโอทัศน์ให้แก่กลุ่มสหภาพแรงงานปราจีนบุรี วันที่ 5 พฤษภาคม 2554 ณ สำนักงานสหภาพแรงงานอิตาซีแห่งประเทศไทย จังหวัดปราจีนบุรี มีผู้เข้าอบรม 8 คน จาก 3 สหภาพแรงงานคือ สหภาพแรงงานอาหารแห่งประเทศไทย สหภาพแรงงานชัยโยแห่งประเทศไทย และสหภาพแรงงานอิตาซีแห่งประเทศไทย

(3) อบรมทักษะการเขียนข่าวและการตัดต่อวิดีโอทัศน์ให้ศูนย์แรงงานฉะเชิงเทรา วันที่ 28 พฤษภาคม 2554 ณ ศูนย์ฝึกอบรมสหภาพแรงงาน TEAM จังหวัดฉะเชิงเทรา มีผู้เข้าร่วมอบรม 21 คน

(4) อบรมทักษะการเขียนข่าวและการตัดต่อวิดีโอทัศน์ให้สหพันธ์แรงงานปิโตรเลียมและ เคมีภัณฑ์แห่งประเทศไทย ณ ศูนย์ช่วยเหลือวิกฤติแรงงาน จังหวัดนนทบุรี มีผู้เข้าร่วม 21 คน

(5) อบรมทักษะการเขียนข่าวและการตัดต่อวิดีโอทัศน์ให้ศูนย์แรงงานอ้อมน้อย-อ้อมใหญ่ วันที่ 10 กรกฎาคม 2554 ณ ศูนย์วัฒนธรรมกลุ่มสหภาพแรงงานอ้อมน้อย-อ้อมใหญ่ จังหวัดนครปฐม มี ผู้เข้าร่วม 20 คน

(6) อบรมทักษะเขียนข่าวและการตัดต่อวิดีโอทัศน์ให้นักสื่อสารแรงงานพันธสัญญา วันที่ 29 - 30 สิงหาคม 2554 ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลบ้านโป่ง จังหวัดเชียงใหม่ มีผู้เข้าร่วมอบรม 22 คน

(7) อบรมทักษะเขียนข่าวและการตัดต่อวิดีโอทัศน์ให้ศูนย์แรงงานอยุธยาและใกล้เคียง วันที่ 7 กันยายน 2554 ณ สหภาพแรงงานอินโดไทย ณ จังหวัดอยุธยา มีผู้เข้าร่วม 21 คน

- (8) อบรมทักษะการเขียนข่าวและการตัดต่อวิดีโอทัศน์ให้สหพันธ์แรงงานธนาคารและการเงินแห่งประเทศไทย วันที่ 30 กันยายน และ 1 ตุลาคม 2554 ณ มูลนิธิพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทย มีผู้เข้าร่วม 13 คน
- (9) อบรมทักษะการเขียนข่าวและการตัดต่อวิดีโอทัศน์ให้ศูนย์พื้นที่ชลบุรี-ระยอง วันที่ 27-28 กันยายน 2554 ณ ห้องประชุมกลุ่มสหภาพแรงงานภาคตะวันออก จังหวัดชลบุรี มีผู้เข้าร่วม 18 คน
- (10) อบรมการเขียนเขียนข่าวและการตัดต่อวิดีโอทัศน์ให้ศูนย์แรงงานสมุทรปราการและสภาองค์การลูกจ้างยานยนต์แห่งประเทศไทย วันที่ 8 ตุลาคม 2554 ณ สำนักงานสภาองค์การลูกจ้างยานยนต์แห่งประเทศไทย จ.สมุทรปราการ มีผู้เข้าร่วม 22 คน
- (11) อบรมการเขียนเขียนข่าวและการตัดต่อวิดีโอทัศน์ให้ศูนย์แรงงานสระบุรี วันที่ 15-16 ตุลาคม 2554 ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลโคกแย้ จังหวัดสระบุรี มีผู้เข้าร่วม 14 คน
- (12) อบรมทักษะการเขียนข่าวและการตัดต่อวิดีโอทัศน์ให้สภาองค์การลูกจ้างสภาพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย วันที่ 20-21 ธันวาคม 2554 ณ ห้องประชุมสภาองค์การลูกจ้างสภาพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย มีผู้เข้าร่วม 15 คน

ในการจัดอบรมเสริมทุกครั้งวิทยากรจากโครงการ ฯ จะบรรยายถึงความสำคัญของการทำงานสื่อต่อขบวนการแรงงาน การอบรมด้านเทคนิคและการให้ผู้เข้าอบรมได้ฝึกปฏิบัติ โดยมีวิทยากรให้คำแนะนำแก้ไข

จะเห็นได้ว่าการจัดอบรมเสริมนี้ มีหลายครั้งที่จัดให้กลุ่มแรงงานที่อยู่นอกเหนือกลุ่มเป้าหมายที่ระบุไว้ในโครงการฯ แสดงให้เห็นว่าการจัดอบรมของโครงการฯ เป็นที่ยอมรับจากองค์กรแรงงานว่ามีประโยชน์ จึงได้มีองค์กรต่างๆ ส่งสมาชิกเข้ารับการอบรม

3.) การสร้างสื่อของแรงงาน

ในกระบวนการฝึกอบรมนักสื่อสารแรงงาน ได้เน้นในเรื่องของการนำความรู้ไปปฏิบัติโดยผลผลิตที่สำคัญแบ่งได้เป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นการผลิตสื่อส่วนกลางให้แก่ขบวนการแรงงาน ได้แก่ การจัดทำเว็บไซต์และหนังสือพิมพ์ ส่วนที่ 2 เป็นการผลิตสื่อของแต่ละสหภาพแรงงานโดยนักสื่อสารแรงงานที่เข้ารับการอบรม การผลิตสื่อทั้ง 2 ส่วนมีรายละเอียดดังนี้

3.1) การผลิตสื่อส่วนกลาง

การจัดทำเว็บไซต์ www.voicelabour.org และหนังสือพิมพ์แรงงานวอยซ์เลเบอร์ โดยโครงการพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน นับเป็นพัฒนาการของสื่อแรงงานที่สำคัญมากในปัจจุบัน โดยสื่อทั้ง 2 ชนิด เป็นทั้งเวทีของนักสื่อสารแรงงานที่ผ่านการอบรมของโครงการฯ ในการได้ฝึกฝนและเผยแพร่ผลงานการเขียนข่าวของคนงาน นอกจากนี้ยังเป็นเวทีให้ผู้ปฏิบัติงานขององค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการด้านแรงงานได้เผยแพร่บทความเกี่ยวกับแรงงาน ซึ่งโดยปกติไม่มีพื้นที่การนำเสนอในสื่อมวลชนกระแสหลัก ในขณะที่เดียวกันข่าวสารที่ปรากฏในสื่อทั้ง 2 ชนิดนี้ได้กลายเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญสำหรับผู้สนใจติดตามความเคลื่อนไหวของแรงงาน ผู้นำแรงงานและสมาชิกพื้นฐานของสหภาพแรงงาน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐและเจ้าของสถานประกอบการ โดยข้อมูลเหล่านี้ไม่สามารถหาอ่านได้ในสื่อมวลชนกระแสหลักทั่วไป

การจัดทำเว็บไซต์เริ่มขึ้นก่อนการทำหนังสือพิมพ์ โดยได้มีการเผยแพร่ครั้งแรกตั้งแต่วันที่ 25 กันยายน 2553 ภายหลังจากการจัดอบรมทักษะการเขียนข่าวครั้งที่ 3 รุ่นแรก (การอบรมโดยวิทยากรซึ่งเป็นสื่อมวลชนภายนอก) สิ้นสุดลง ต่อมาหลังจากที่ได้มีการจัดอบรมการเป็นบรรณาธิการข่าวและการผลิตสื่อวีดิทัศน์แล้ว จึงได้มีการจัดพิมพ์เผยแพร่หนังสือพิมพ์ฉบับแรกในเดือนธันวาคม 2553 โดยเป็นหนังสือพิมพ์รายเดือน

กระบวนการทำข่าวของนักสื่อสารแรงงานเพื่อเผยแพร่ในเว็บไซต์และหนังสือพิมพ์ เกิดจากกระบวนการที่เจ้าหน้าที่ของโครงการฯ จะทำหน้าที่ติดตามและกระตุ้นให้ผู้ผ่านการอบรมนักสื่อสารแรงงานเขียนรายงานข่าวในพื้นที่ของตนเองส่งให้กองบรรณาธิการพิจารณา โดยจะมีกระบวนการแนะนำแก้ไขวิธีการเขียนจนกระทั่งสามารถนำมาเผยแพร่ได้ ซึ่งในศูนย์แรงงานบางแห่งอาจมีนักสื่อสารแรงงานทำการคัดกรองในเบื้องต้นก่อนส่งมายังส่วนกลาง นอกจากสื่อของโครงการฯ แล้ว ข่าวบางเรื่องจะได้รับการพิมพ์เผยแพร่ในจดหมายข่าวแรงงาน *ปริทัศน์* ของมูลนิธิธรรมาภิบาล พงศ์พจน์

การเปลี่ยนแปลงข้อมูลในเว็บไซต์และจัดทำรูปแบบหนังสือพิมพ์วอยซ์เลเบอร์ยังคงต้องอาศัยทีมงานของโครงการฯ เป็นผู้ดูแล แต่ได้มีการกำหนดให้ศูนย์แรงงานที่เข้าร่วมการอบรมส่งตัวแทนมาศูนย์ละ 1 คน เพื่อเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ร่วมกัน และใช้วิธีเวียนกันเขียนบทบรรณาธิการศูนย์ละ 1 ครั้ง โดยมีศูนย์แรงงานที่ร่วมกันเป็นบรรณาธิการรวม 7 ศูนย์ (ยกเว้นศูนย์แรงงานภูเก็ต) ฉบับแรกได้กำหนดให้ศูนย์อ้อมน้อย-อ้อมใหญ่เป็นผู้รับผิดชอบเขียนบทบรรณาธิการและมีข้อตกลงว่าทุกศูนย์จะต้องส่งข่าวหรือบทความให้ส่วนกลางอย่างน้อย 6 ชิ้นต่อเดือน และทำข่าววีดิทัศน์ส่งอย่างน้อย 4 เรื่องต่อปี เพื่อนำเผยแพร่ในเว็บไซต์และหนังสือพิมพ์ โดยการนับผลงานจะนับเฉพาะงานที่ได้รับการเผยแพร่เท่านั้น โดยเจ้าหน้าที่

ของโครงการฯ จะเป็นผู้แจ้งให้ทราบว่าข่าวใดจะต้องมีการปรับแก้เพื่อพิมพ์เผยแพร่ในหน้าหลักของสื่อหรือนำลงในหน้าศูนย์แรงงานของแต่ละพื้นที่

การทำงานร่วมกันของกองบรรณาธิการ ได้มีการจัดประชุมเดือนละครั้ง ในระยะแรกจัดประชุมที่มูลนิธิพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทย ต่อมาได้เปลี่ยนมาจัดประชุมสัปดาห์ละครั้งที่ยังศูนย์แรงงานในพื้นที่ต่างๆ โดยเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2553 จนถึงเดือนสิงหาคม 2554 รวม 11 ครั้ง หลังจากนั้นได้เว้นระยะไป ไม่มีการประชุมเนื่องจากเกิดสถานการณ์อุทกภัย จนกระทั่งได้กลับมาประชุมกันอีกครั้งในเดือนกุมภาพันธ์ 2555 การประชุมกองบรรณาธิการประจำเดือนถือได้ว่าเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนการผลิตสื่อ วอยซ์เลเบอร์ อีกทั้งยังเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนสถานการณ์ ปัญหาและกระตุ้นการทำงานของนักสื่อสารแรงงานในแต่ละพื้นที่

3.2) การผลิตสื่อของสหภาพแรงงาน

นอกเหนือจากการทำสื่อส่วนกลางร่วมกัน โครงการฯ ได้สนับสนุนงบประมาณให้ศูนย์แรงงานต่างๆ ผลิตสื่อของตัวเองศูนย์ละ 20,000 บาท ในช่วงเวลา 1 ปี ตั้งแต่ 1 พฤศจิกายน 2553 ถึง 30 ตุลาคม 2554 เพื่อผลิตสื่อ 2 รูปแบบคือ ผลิตจดหมายข่าวรายเดือนและผลิตวิดีโอที่สั้นความยาว 5-8 นาที จำนวน 4 เรื่อง เนื้อหาครอบคลุมประเด็น 1) ความปลอดภัยในการทำงาน 2) ประกันสังคม 3) ค่าจ้างและสวัสดิการ 4) แรงงานนอกระบบ ปรากฏว่าศูนย์แรงงานต่างๆ สามารถผลิตออกมาได้ในช่วงเวลาดังกล่าว ดังนี้คือ

ตารางที่ 1 : การผลิตจดหมายข่าวของศูนย์แรงงาน 1 พ.ย. 2553 – 31 ต.ค. 2554

ลำดับที่	ชื่อศูนย์แรงงาน	ชื่อจดหมายข่าว	จำนวนครั้งที่ผลิต
1.	ศูนย์แรงงานสมุทรปราการ	ศูนย์ข่าวแรงงานสมุทรปราการ	4
2.	ศูนย์แรงงานอ้อมน้อย-อ้อมใหญ่	กระบอกเสียงแรงงาน	25
3.	ศูนย์แรงงานสระบุรีและใกล้เคียง	จดหมายข่าวเพื่อแรงงาน	9
4.	ศูนย์แรงงานฉะเชิงเทรา	ข่าวสารแรงงานเพื่อพี่น้องแรงงาน	3
5.	ศูนย์แรงงานชลบุรี-ระยอง	ตะวันออกนิวิส์	38
6.	ศูนย์แรงงานรังสิต-ปทุมธานี	เปิดเผยความจริงข่าวแรงงานในพื้นที่	3
7.	ศูนย์แรงงานภูเก็ต	Federation News	1
	รวม		83

ตารางที่2: การผลิตวิดิทัศน์ของศูนย์แรงงาน 1 พ.ย.2553 – 31 ต.ค.2554

ลำดับที่	ชื่อศูนย์แรงงาน	จำนวนชุดที่ผลิต
1.	ศูนย์แรงงานสมุทรปราการ	3
2.	ศูนย์แรงงานอ้อมน้อย-อ้อมใหญ่	5
3.	ศูนย์แรงงานสระบุรีและใกล้เคียง	6
4.	ศูนย์แรงงานฉะเชิงเทรา	3
5.	ศูนย์แรงงานชลบุรี-ระยอง	7
6.	ศูนย์แรงงานวังสิต-ปทุมธานี	-
7.	ศูนย์แรงงานภูเก็ต	1
8.	ศูนย์อยุธยาและใกล้เคียง	-
	รวม	25

จากข้อมูลข้างต้นจะพบว่าศูนย์แรงงานที่มีการผลิตจดหมายข่าวของสหภาพแรงงานมากที่สุดในรอบ 1 ปี คือศูนย์แรงงานชลบุรี-ระยอง มีการผลิต 38 ฉบับ รองลงมาคือศูนย์แรงงานอ้อมน้อย-อ้อมใหญ่ผลิตได้ 25 ฉบับ ส่วนศูนย์แรงงานที่มีการผลิตน้อยที่สุดผลิตได้ครั้งเดียวในรอบ 1 ปี ส่วนการผลิตวิดิทัศน์มีศูนย์แรงงาน 3 แห่งผลิตได้เท่ากันคือ 5 ชุด ศูนย์แรงงานภูเก็ตผลิตได้น้อยที่สุดเพียงครั้งเดียว และพบว่าเครือข่ายเกษตรพันธสัญญาซึ่งไม่ได้เป็นพื้นที่เป้าหมายของโครงการฯ แต่เคยได้รับการอบรมนักสื่อสารแรงงาน สามารถผลิตวิดิทัศน์ได้ 4 ชุด

สรุปบทเรียนจากกระบวนการทำงาน

จากกระบวนการสร้างนักสื่อสารแรงงานของโครงการฯ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนคือ การเตรียมโครงการ การฝึกอบรม และการสร้างสื่อของแรงงาน พบว่ามีบทเรียนที่น่าสนใจซึ่งได้รวบรวมจากเสียงสะท้อนของผู้เข้ารับการอบรมจากศูนย์แรงงานต่างๆดังนี้

1) คุณสมบัติของผู้เข้าร่วมการอบรม

ในช่วงของการเตรียมโครงการฯ ผู้จัดการโครงการฯได้มีการแจ้งคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้ารับการอบรมเพื่อให้ศูนย์แรงงานต่างๆ คัดเลือกคนงานที่จะเข้าอบรม 2 ประการ คือ ประการแรก ต้องเป็นผู้มีความสนใจและต้องการทำงานด้านการสื่อสารให้กับองค์กร และประการที่ 2 ต้องเป็นผู้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้

และให้เวลาร่วมฝึกปฏิบัติทุกขั้นตอนของโครงการฯ ซึ่งโครงการฯให้ความสำคัญกับคุณสมบัติข้อแรกเป็นหลักเนื่องจากต้องการให้ผู้เข้าอบรมได้นำความรู้ไปปฏิบัติงาน ไม่ใช่มารับการอบรมเฉยๆ โดยไม่กลับไปทำงานให้องค์กร

ในการคัดเลือกผู้เข้าอบรมของแต่ละศูนย์แรงงาน จะมีการให้โควต้าสำหรับสภาพแรงงานในสังกัดที่จะส่งคนเข้าอบรมพร้อมทั้งได้แจ้งคุณสมบัติที่ทางโครงการกำหนด จากการสอบถามสภาพแรงงานจากศูนย์ต่างๆ ได้ให้ข้อมูลว่าสภาพแรงงานคัดเลือกโดยพิจารณาจากผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานประชาสัมพันธ์หรือมีตำแหน่งในสภาพแรงงาน มีความพร้อมด้านเวลา มีพื้นฐานการทำงานด้านการสื่อสารอยู่บ้าง โดยได้แจ้งให้ผู้เข้าร่วมทราบว่าหลังการอบรมแล้วต้องกลับมาทำงานด้านการสื่อสารให้องค์กร อย่างไรก็ตาม ในหลายองค์กรไม่มีผู้ให้คัดเลือกมากนัก จึงต้องพิจารณาจากผู้ที่มีความสนใจ เวลาว่างในการเข้าร่วมอบรมเป็นหลัก ซึ่งส่งผลทำให้ผู้เข้าอบรมจำนวนมากพอควรไม่ได้กลับไปทำงานให้องค์กรหลังเข้ารับการอบรมแล้ว

ในทัศนะของผู้ดำเนินโครงการฯ ให้ความสำคัญกับคุณสมบัติของผู้เข้าอบรมในข้อที่เป็นผู้มีความตั้งใจที่จะกลับไปทำงานด้านสื่อให้องค์กรมากกว่าการมีทักษะพื้นฐาน ซึ่งในระหว่างการอบรมพบว่าคนงานที่เข้าอบรมจำนวนมากมีพื้นฐานและทักษะด้านการทำงานสื่อต่ำมาก เช่น ไม่สามารถเขียนหนังสือให้เป็นประโยคที่สื่อความได้ พิมพ์งานด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ไม่ได้ **แต่กลับพบว่าคนเหล่านี้จำนวนมากมีความพยายามในการทำงานสื่อจนสามารถเป็นนักสื่อสารแรงงานที่มีผลงานสม่ำเสมอ** ในขณะที่ผู้เข้าอบรมซึ่งมีทักษะพื้นฐานที่ดีหลายคน เมื่อเข้ารับการอบรมแล้วไม่ทำงานสื่อสารให้องค์กรหรือให้กับสื่อส่วนกลางด้วยเหตุผลว่าไม่มีเวลา ต้องทำงานให้บริษัท นอกจากนี้ผู้เข้าอบรมซึ่งมีตำแหน่ง หรือบทบาทในองค์กรหลายคนไม่สามารถทำงานเป็นนักสื่อสารได้หลังการเข้ารับการอบรมเพราะติดภารกิจต่างๆ ของสภาพแรงงานที่ไม่ใช่การทำงานด้านสื่อ เช่น เป็นเลขานุการสภาพแรงงาน

2) การเรียนรู้จากกระบวนการอบรม

กระบวนการจัดอบรมของโครงการฯ ประกอบด้วย การจัดอบรมโดยวิทยากรภายนอกซึ่งเป็นสื่อมวลชน 6 ครั้ง การจัดอบรมเสริมโดยวิทยากรของโครงการฯเองอีก 12 ครั้ง และภายหลังการอบรม ได้มีกระบวนการติดตามงานของนักสื่อสารแรงงานเพื่อนำผลงานมาเผยแพร่ในสื่อส่วนกลางที่จัดทำขึ้น รวมถึงการมีเวทีการประชุมของกองบรรณาธิการนักสื่อสารแรงงาน ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2553 ถึงเดือนสิงหาคม 2554 รวม 11 ครั้ง

กระบวนการที่กล่าวข้างต้นได้ส่งผลต่อการเรียนรู้ของพนักงานที่เข้าร่วมโครงการฯ อย่างมาก กล่าวคือ ในภาพรวมพนักงานซึ่งเข้ารับการอบรมในแต่ละศูนย์แรงงาน มีความเห็นว่าการอบรมของโครงการฯ มีความแตกต่างจากโครงการอื่นๆ ส่วนใหญ่ที่เคยเข้าร่วมมาเนื่องจากเน้นให้ผู้เข้าอบรมปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่ฟังการบรรยายหรือฝึกหัดเฉพาะในเวลาอบรมเท่านั้น และภายหลังเข้าอบรมในรุ่นแรกแล้ว ผู้ปฏิบัติงานของโครงการมีการติดตามผลงานและมีการสร้างสื่อเพื่อเป็นเวทีให้ปฏิบัติงานจริง นอกจากนี้ในการอบรมเสริมโดยวิทยากรที่เป็นผู้ปฏิบัติงานของโครงการฯ ผู้เข้าอบรมบางคนซึ่งเคยอบรมในรุ่นแรกแล้วยังได้มาเข้าร่วมการอบรมซ้ำ ซึ่งเป็นการทบทวนความรู้และทักษะโดยวิทยากรซึ่งมีกระบวนการแตกต่างออกไป ทั้งนี้บางศูนย์แรงงานมีการจัดอบรมกันเอง โดยผู้เข้าร่วมอบรมของสหภาพแรงงานเป็นวิทยากรเองอีกด้วย

สำหรับการจัดอบรมรุ่นแรก ซึ่งวิทยากรเป็นผู้ทำงานสื่อมวลชน จึงมีความเป็นมืออาชีพ สามารถอธิบายหลักการและชี้แนะเทคนิควิชาการในการทำงานสื่อได้ดี ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้สึกตื่นตันทึ่งที่ได้สัมผัสผู้ทำงานสื่อกระแสหลัก ซึ่งโดยปกติคนงานจะไม่มีโอกาสได้รู้จักกับนักสื่อสารมวลชน แต่เนื่องจากเวลาของการจัดอบรมมีจำกัดเพียง 1 วัน ซึ่งรวมถึงการฝึกปฏิบัติด้วย และพื้นฐานของผู้เข้ารับการอบรมขาดทักษะในการทำงานสื่อสารอย่างมาก ทำให้บางส่วนเกิดปัญหาไม่สามารถติดตามการอบรมได้ทัน อย่างไรก็ตาม ผลพลอยได้ประการหนึ่งของการอบรมโดยใช้สื่อมวลชนเป็นวิทยากรยังเกิดการสร้างเครือข่ายระหว่างคนงานกับสื่อมวลชน คนงานสามารถติดต่อกับนักสื่อสารมวลชนได้โดยตรง

การจัดอบรมรุ่นที่ 2 ซึ่งเป็นการอบรมเสริมโดยใช้วิทยากรของโครงการฯเอง แม้ว่าผู้ที่เป็นวิทยากรจะมีข้อจำกัดจากการที่ไม่ได้เป็นนักสื่อสารมวลชนมืออาชีพ แต่เนื่องจากเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานอยู่ในขบวนการแรงงานมาเป็นเวลานานและมีความรู้จักคุ้นเคยกันกับผู้เข้ารับการอบรม ทราบถึงพื้นฐานและข้อจำกัดของคนงานที่เข้าอบรมจึงทำให้สามารถแนะนำแก้ไขจุดอ่อนให้แก่ผู้เข้าอบรมได้อย่างเป็นกันเองและตรงกับความต้องการของผู้เข้าอบรม ซึ่งผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่มีความพึงพอใจกับการจัดอบรมเสริมโดยวิทยากรของโครงการฯ เนื่องจากสามารถติดตามเนื้อหาการอบรมได้ทันและสอบถามจุดที่ติดขัดได้โดยไม่ต้องมีความเกรงใจ

ในส่วนของการอบรมกันเองโดยสหภาพแรงงาน แม้ว่าจะแสดงให้เห็นถึงความกระตือรือร้นของสหภาพแรงงานที่ผ่านการอบรมของโครงการฯ ที่ต้องการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ปฏิบัติงานในองค์กรของตนเอง แต่พบว่าการจัดอบรมยังมีข้อจำกัดหลายเรื่องโดยเฉพาะวิทยากรซึ่งเป็นผู้ผ่านการอบรมจาก

โครงการฯ ยังไม่มีความรู้เรื่องทักษะในการจัดกระบวนการอบรมมากพอที่จะเป็นวิทยากรหลักสำหรับการไปจัดอบรมต่อได้

3) การเรียนรู้จากการปฏิบัติหลังการฝึกอบรม

กระบวนการหลังการฝึกอบรมถือเป็นหัวใจที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมได้พัฒนาตนเองเป็นนักสื่อสารแรงงาน กระบวนการดังกล่าวได้แก่ การที่โครงการฯ ได้สนับสนุนงบประมาณให้ศูนย์แรงงานที่เข้ารับการอบรมทั้ง 7 ศูนย์ฯ ละ 20,000 บาท เพื่อทำการผลิตจดหมายข่าวแรงงานและสื่อวีดิทัศน์ในระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2553 ถึงเดือนตุลาคม 2554 การจัดทำสื่อส่วนกลางคือเว็บไซต์และจดหมายข่าว วอยซ์เลเบอร์ เพื่อเป็นเวทีในการนำเสนอข่าวที่ผลิตโดยผู้เข้ารับการอบรม การทำกิจกรรมดังกล่าวมีกระบวนการขับเคลื่อนที่สำคัญคือ การติดตาม กระตุ้น ให้นักสื่อสารแรงงานเขียนข่าวและทำวีดิทัศน์โดยทีมงานผู้ปฏิบัติงานโครงการ ฯ และการสร้างเวทีประชุมประจำเดือนกองบรรณาธิการนักสื่อสารแรงงาน

จากการสัมภาษณ์นักสื่อสารแรงงาน พบว่านักสื่อสารแรงงานมีความประทับใจต่อกระบวนการติดตามงานของโครงการฯ โดยได้ผ่านประสบการณ์ของการถูกกดดันเพื่อให้เขียนข่าวจากพื้นที่ซึ่งเป็นการหลอหลอมให้ผู้เข้าอบรมทุกคนต้องพยายามสร้างผลงาน ซึ่งคนงานส่วนใหญ่พบว่าแม้จะรู้สึกกดดันและเป็นภาระ หรือเกิดการไม่พอใจเมื่อถูกทวงถามติดตามงาน แต่ก็เกิดผลดีในเวลาต่อมา คือผู้เข้าอบรมที่มีความมานะ อดทน และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่สามารถผลิตผลงานด้านสื่อออกมาได้ และเกิดความภาคภูมิใจเมื่อผลงานของตนเองได้รับการเผยแพร่ในเว็บไซต์ หรือหนังสือพิมพ์ หรือแม้กระทั่งในสื่อของสหภาพแรงงานของแต่ละศูนย์

ในขณะเดียวกันนักสื่อสารแรงงานได้เรียนรู้ถึงปัญหาและการแก้ไขปัญหาจากการปฏิบัติงานจริง หลังการอบรม กล่าวคือ การที่คนงานซึ่งอยู่กับขบวนการแรงงานส่วนใหญ่มีเวลาจำกัดในการทำกิจกรรมด้านสื่อ จากการทำงานหาเลี้ยงชีพ หรือทำงานด้านอื่นๆ ให้สหภาพแรงงาน ทำให้นักสื่อสารต้องรู้จักการบริหารเวลาให้เป็นประโยชน์มากที่สุดเพื่อให้มีเวลาเขียนข่าว แต่ส่วนใหญ่คือต้องใช้เวลาในส่วนของการทำงานพักผ่อนหรือเวลาอนนมาทำงานสื่อ

นอกจากนี้ พบว่าวอยซ์เลเบอร์เป็นสื่อแรงงานที่ได้รับความสนใจมากจากนายจ้างในสถานประกอบการที่นักสื่อสารแรงงานทำงานอยู่ ซึ่งในด้านหนึ่งเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจ แต่ในขณะเดียวกัน ก็ทำให้นักสื่อสารแรงงานต้องมีความระมัดระวังอย่างมากในการนำเสนอข่าวสารที่อาจกระทบต่อภาพลักษณ์ของสถานประกอบการในด้านลบ มีบางกรณีที่เกิดเป็นคดีฟ้องร้องหรือนักสื่อสารแรงงานถูกนายจ้างเรียก

ไปตักเตือน อย่างไรก็ตามโครงการฯ ได้มีกระบวนการกลั่นกรองและปรับแก้เนื้อหาหรือในส่วนของภาษา เพื่อให้เกิดปัญหาน้อยที่สุด โดยในบางครั้งมีการเขียนข่าวขอโทษนายจ้าง ทั้งนี้เพื่อมิให้นักสื่อสารแรงงาน ต้องได้รับความเดือดร้อนจากการทำงานสื่อ

นอกจากนายจ้างซึ่งเป็นผู้ประกอบการแล้ว พบว่าในหลายพื้นที่ได้มีการเผยแพร่หนังสือพิมพ์ วอยซ์เดเบอร์รี่ให้ชุมชนรอบโรงงานได้อ่านด้วย ถือเป็นกลไกในการสื่อสารระหว่างสหภาพแรงงานกับชุมชน ซึ่งที่ผ่านมาจะพบว่าสื่อของแรงงานจะมีพื้นที่จำกัดอยู่ภายในแวดวงของสมาชิกสหภาพแรงงานเท่านั้น แต่ยังไม่ได้รับความสนใจหรือเข้าไม่ถึงชุมชนรอบโรงงาน ในขณะที่หนังสือพิมพ์ วอยซ์เดเบอร์รี่สามารถเข้าถึง กลุ่มคนระดับรากหญ้า เช่น แม่ค้าที่ขายอาหารอยู่รอบๆ โรงงานเป็นต้น

จากการประเมินของผู้ปฏิบัติงานโครงการฯ พบว่าศูนย์แรงงานที่ประสบความสำเร็จจากการเรียนรู้ หลังการฝึกอบรมมากที่สุดโดยพิจารณาจากผลงานในการทำหน้าที่นักสื่อสารแรงงานคือ ศูนย์แรงงาน จังหวัดสระบุรีและศูนย์แรงงานจังหวัดสมุทรสาคร-นครปฐม โดยที่ศูนย์แรงงานทั้ง 2 แห่งนี้มีความแตกต่าง ในเรื่องของบุคคลากรที่เข้ารับการอบรมและบริบทขององค์กรอยู่พอสมควร กล่าวคือ

ศูนย์แรงงานจังหวัดสระบุรีมีความพร้อมในด้านอุปกรณ์สำนักงาน เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ กล้อง ถ่ายรูปส่วนบุคคล ผู้เข้าร่วมอบรมส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมอบรมหลายครั้งมากกว่าศูนย์อื่นๆ มีพื้นฐาน การศึกษาดีพอสมควร มีการประชุมทีมสื่อสารของศูนย์ทุกเดือน อย่างไรก็ตาม ศูนย์ยังมีปัญหาเรื่อง ผู้บริหารองค์กรที่ขาดความชัดเจนในการสนับสนุนงานด้านการสื่อสาร และคนทำงานด้านสื่อมีไม่มากนัก ต้องอาศัยนักสื่อสารแรงงานบางคนในการผลิตงานต่างๆ

ศูนย์แรงงานสมุทรสาคร-นครปฐม (อ้อมน้อย-อ้อมใหญ่) ผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องทักษะ พื้นฐานในการทำงานสื่อ สาเหตุสำคัญประการหนึ่งมาจากการมีระดับการศึกษาไม่สูงและขาดอุปกรณ์ในการทำงานสื่อ ไม่มีคอมพิวเตอร์ หรือกล้องถ่ายรูปส่วนตัว ต้องอาศัยอุปกรณ์ของสหภาพแรงงานหรือของ ศูนย์ฯ เป็นหลัก แต่ที่สามารถมีผลงานในการทำข่าวได้มากเนื่องจากการทำงานเป็นทีม มีการรวมกลุ่ม พบปะกันอยู่เสมอ โดยใช้สำนักงานของศูนย์ฯ เป็นแหล่งรวมตัว พูดคุย และศูนย์แรงงานอ้อมน้อย-อ้อม ใหญ่ เป็นพื้นที่ซึ่งผู้นำแรงงานมีการทำงานร่วมกับขบวนการแรงงานอย่างใกล้ชิด โดยเข้าร่วมกิจกรรม ารณรงค์ของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทยตลอด ซึ่งอาจมีส่วนช่วยในการทำงานสื่อ และนักสื่อสาร แรงงานหลายคนแม้ว่าจะมีทักษะในการทำงานสื่อสารน้อย แต่มีความสามารถในการเขียนเรื่องเล่าจาก ชีวิตและประสบการณ์ของตนเอง

สำหรับศูนย์แรงงานที่ประสบความสำเร็จจากการเรียนรู้หลังการฝึกอบรมน้อย จากการประเมินของผู้ปฏิบัติงานโครงการฯ ได้แก่ ศูนย์แรงงานจังหวัดภูเก็ต และศูนย์แรงงานจังหวัดปทุมธานี (รังสิต) ศูนย์แรงงานจังหวัดภูเก็ตเป็นศูนย์แรงงานแห่งแรกที่โครงการฯ จัดอบรมให้ทั้งทักษะการเขียนข่าวและการผลิตสื่อวีดิทัศน์ โดยเป็นการจัดอบรมในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต เมื่ออบรมเสร็จแล้วมีการผลิตผลงานออกมาน้อยมาก โดยทำจดหมายข่าว 1 ครั้ง และทำวิดีโอ 1 ชุด ไม่มีการเขียนข่าวส่งให้สื่อส่วนกลาง สภาพทั่วไปคนงานมีการศึกษาในระดับสูง แต่ลักษณะการทำงานภาคบริการ (โรงแรม) ทำให้คนงานไม่รู้สึกว่าต้องมีสื่อของแรงงานเอง สามารถใช้สื่อกระแสหลักได้ จึงอาจเป็นสาเหตุให้คนงานไม่ต้องขวนขวายที่จะสร้างสื่อของตนเอง

สำหรับศูนย์แรงงานรังสิต ในอดีตกลุ่มสหภาพแรงงานย่านรังสิต มีบทบาทสูงมากในการขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน แต่ปัจจุบันขาดผู้ปฏิบัติงาน ผู้เข้าร่วมอบรมไม่มีความมุ่งมั่นที่จะนำความรู้กลับไปทำงานด้านสื่อ ผู้ที่เข้าอบรมแล้วได้นำไปใช้กลับเป็นเจ้าหน้าที่ขององค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งต้องมีหน้าที่ในการผลิตจดหมายข่าวให้องค์กร และกรรมการสหภาพแรงงานอีก 1 คน มีการทำจดหมายข่าวในพื้นที่ 3 ครั้ง ไม่มีการผลิตสื่อวีดิทัศน์ โดยได้ส่งข่าวให้สื่อส่วนกลางอยู่บ้าง

บทเรียนความสำเร็จของโครงการในด้านต่างๆ

โครงการ การพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน เป็นโครงการซึ่งได้รับการยอมรับว่าประสบความสำเร็จในการสร้างคนงานให้เป็นนักสื่อสารที่ทำหน้าที่ผลิตสื่อเผยแพร่ข่าวสารแรงงานต่อสาธารณชน ในการประเมินความสำเร็จดังกล่าวจะขอแบ่งเป็นด้านๆ ดังนี้ คือ

- (1.) การมีส่วนร่วมขับเคลื่อนนโยบายและแก้ไขปัญหาแรงงานของนักสื่อสารแรงงาน
 - (2.) การสร้างความสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ภายในขบวนการแรงงาน และระหว่างองค์กรแรงงานกับสื่อมวลชน
 - (3.) การสร้างโอกาสในการขยายผลการปฏิบัติและความยั่งยืนต่อเนื่องของโครงการ
 - (4.) การพัฒนาความเข้มแข็งของขบวนการแรงงาน
-
- (1.) การมีส่วนร่วมขับเคลื่อนนโยบายและแก้ไขปัญหาแรงงานของนักสื่อสารแรงงาน

การทำงานของโครงการฯ เป็นการทำงานร่วมกับคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย โดยสร้างนักสื่อสารแรงงานซึ่งเป็นสมาชิกขององค์กรแรงงานที่เป็นเครือข่ายของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย จากการสัมภาษณ์ผู้นำแรงงานของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย พบว่า นักสื่อสารแรงงานได้มีส่วนร่วมขับเคลื่อนนโยบายและแก้ไขปัญหาแรงงานดังนี้ คือ

(1.1) โดยทั่วไปแล้วสื่อกระแสหลักให้ความสนใจกับปัญหาแรงงานและการขับเคลื่อนนโยบายด้านแรงงานน้อย แต่ในอดีต ก่อนมีการจัดทำสื่อวอยซ์เลเบอร์ ผู้นำแรงงานไม่มีทางเลือกอื่นในการเผยแพร่ปัญหาและนโยบายแรงงาน จึงต้องหวังพึ่งสื่อกระแสหลักเพียงอย่างเดียว ซึ่งข่าวสารด้านแรงงานจะได้รับพิมพ์จากสื่อกระแสหลักน้อยมาก ยกเว้นในกรณีที่มีการเคลื่อนไหวครั้งใหญ่ๆ และมักจะปรากฏเป็น ข่าวเล็กๆ หรือมีเพียงรูปภาพ ไม่ค่อยมีการนำเสนอรายละเอียดของข้อเรียกร้องหรือนโยบายที่แรงงานต้องการนำเสนอต่อสาธารณชน

ต่อมาเมื่อมีโครงการฯ ซึ่งผลิตนักสื่อสารแรงงานและสื่อวอยซ์เลเบอร์ ผู้นำแรงงานสามารถใช้ประโยชน์จากนักสื่อสารแรงงานได้อย่างเต็มที่ในการนำเสนอปัญหาแรงงาน ประเด็นขับเคลื่อนนโยบายแรงงานโดยการให้สัมภาษณ์หรือการที่นักสื่อสารเป็นผู้เขียนข่าว บทความต่างๆ ไปนำเสนอในวอยซ์เลเบอร์ และเป็นการนำเสนอจากจุดยืนของคนงานโดยไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของนายทุนหรือเจ้าของหนังสือพิมพ์ เหมือนหนังสือพิมพ์กระแสหลักที่ต้องพึ่งพิงเงินโฆษณาและตกอยู่ภายใต้กระแสชั้นนำของชนชั้นกลางที่เป็นคนส่วนใหญ่ซึ่งบริโภคนโยบายสื่อกระแสหลัก

(1.2) การรายงานข่าวของนักสื่อสารแรงงานมีทั้งข่าวในระดับพื้นที่ ซึ่งสะท้อนปัญหาแรงงานที่เกิดขึ้นในสถานประกอบการของตัวเองหรือในกลุ่มย่านอุตสาหกรรม ซึ่งนักสื่อสารแรงงานทำงานอยู่ ส่วนข่าวอีกระดับหนึ่งเป็นข่าวที่นำเสนอปัญหาหรือนโยบายระดับชาติที่กำลังได้รับความสนใจจากประชาชนหรือเป็นประเด็นที่ขบวนการแรงงานกำลังขับเคลื่อน ซึ่งข่าวทั้ง 2 ระดับ ล้วนแต่แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของนักสื่อสารแรงงานในการขับเคลื่อนนโยบายและแก้ไขปัญหาแรงงาน ทั้งนี้จากข้อมูลการนำเสนอข่าวแรงงานของนักสื่อสารแรงงานในเว็บไซต์ www.voicelabour.org ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2553- สิงหาคม 2554 พบว่ามีจำนวนข่าวแรงงานที่ได้รับการเผยแพร่ทั้งสิ้น 549 เรื่อง ดังนี้คือ

ตารางที่ 3 : จำนวนข่าวแรงงานในเว็บไซต์ www.voicelabour.org ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2553 – สิงหาคม 2554

เดือน / ปี	จำนวนข่าว/เรื่อง
พฤศจิกายน 2553	50
ธันวาคม 2553	30
มกราคม 2554	49
กุมภาพันธ์ 2554	64
มีนาคม 2554	57
เมษายน 2554	49
พฤษภาคม 2554	48
มิถุนายน 2554	73
กรกฎาคม 2554	60
สิงหาคม 2554	69
รวม	549

ในระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2553- สิงหาคม 2554 มีผู้เข้าเยี่ยมชมเว็บไซต์ รวม 155,776 ครั้ง ช่วง 5 เดือนแรก (พ.ย.53-มี.ค.54) มีผู้เข้าเยี่ยมชม 42,011 ครั้ง และช่วง 5 เดือนหลัง (6 เม.ย.-ส.ค. 54) มีผู้เข้าชม 113,765 ครั้ง แสดงให้เห็นว่าเว็บไซต์ได้รับความนิยมจากผู้สนใจเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยผู้เยี่ยมชมมีทั้งกลุ่มคนงาน นายจ้าง เจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งถือเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจทั่วไป สำหรับคนงานที่เข้าชมเว็บไซต์ ไม่ใช่คนงานระดับพนักงาน แต่เป็นคนงานระดับผู้นำแรงงานซึ่งสามารถเข้าถึงการใช้อุปกรณ์สื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ ซึ่งการที่เว็บไซต์ได้รับความนิยมในการเข้าชมย่อมหมายถึงโอกาสที่ข่าวสารด้านแรงงาน ที่นำเสนอนักสื่อสารแรงงานจะได้รับการเผยแพร่ต่อสาธารณชนมากขึ้น เนื่องจากคนส่วนใหญ่ที่เข้าถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์คือคนกลุ่มอื่นๆที่ไม่ใช่คนงาน ซึ่งปกติจะไม่ค่อยได้รับรู้ข่าวสารด้านแรงงาน

(2) การสร้างความสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ในการสรุปบทเรียนในด้านการสร้างความสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดจากโครงการฯ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) การสร้างความสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างองค์กรแรงงาน และ 2) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรแรงงานกับสื่อมวลชน

(2.1) การสร้างความสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างองค์กรแรงงาน

ในปัจจุบันสืบเนื่องมาจากการมีรูปแบบการจ้างงานที่หลากหลาย และมีแรงงานหลายประเภท

ได้แก่ ลูกจ้างในสถานประกอบการหรือแรงงานในระบบ แรงงานนอกระบบ แรงงานข้ามชาติ และแรงงาน
ที่ไปทำงานในต่างประเทศ แรงงานประเภทต่างๆ มีกลุ่มจัดตั้งของตนเอง และเข้ามาเป็นเครือข่ายสมาชิก
ของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย แต่การสื่อสารภายในองค์กรแรงงานจะถูกจำกัดอยู่ภายในกลุ่ม
หรือองค์กรจัดตั้งของตนเอง ทำให้ไม่ได้รับรู้ข่าวสารซึ่งกันและกัน เช่น แรงงานในระบบ จะมีการสื่อสาร
ภายในองค์กรสหภาพแรงงาน สหพันธ์แรงงาน หรือกลุ่มย่านอุตสาหกรรม แต่ไม่ทราบข่าวสารเกี่ยวกับ
แรงงานนอกระบบและแรงงานข้ามชาติ ในขณะที่แรงงานนอกระบบและแรงงานข้ามชาติก็มีการสื่อสารอยู่
ภายในกลุ่มของตัวเอง ซึ่งมีช่องทางสื่อสารจำกัดน้อยกว่าแรงงานในระบบ

ผู้จัดทำโครงการการพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน ได้เห็นถึงปัญหาดังกล่าว
ดังนั้น แม้ว่าโครงการฯ จะมีกลุ่มเป้าหมายหลักในการสร้างนักสื่อสารแรงงานจากผู้บริหารและสมาชิกของ
สหภาพแรงงาน ซึ่งเป็นแรงงานในระบบแต่ก็ได้มีการเปิดโอกาสให้แรงงานนอกระบบ ได้เข้ามาอบรม
เป็นนักสื่อสารแรงงาน เช่น ในการจัดอบรมทักษะการเขียนข่าวครั้งที่ 3 ให้ศูนย์แรงงานสระบุรี อยุธยา
รังสิต และอ้อมน้อย-อ้อมใหญ่ ได้มีแรงงานมอเตอร์ไซค์รับจ้างจากเครือข่ายแรงงานนอกระบบเข้าร่วม
อบรมด้วย และในการจัดอบรมเสริมครั้งที่ 6 โดยใช้วิทยากรจากโครงการฯเองได้มีการจัดอบรมทักษะการ
เขียนข่าวและตัดต่อวิดีโอให้แรงงานนอกระบบที่เป็นเกษตรพันธสัญญา โดยเฉพาะ ที่จังหวัดเชียงใหม่
จำนวน 22 คน หลังการอบรมผู้เข้ารับการอบรมเป็นแรงงานนอกระบบมีการเขียนข่าวส่งให้เผยแพร่ใน
วอยซ์เลเบอร์อยู่บ้างแต่ไม่มากนัก แต่ก็ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพยายามให้แรงงานแต่ละกลุ่มมีการ
สื่อสารกันระหว่างกลุ่ม จากที่เคยแต่สื่อสารกันเองภายในกลุ่มของตัวเองเท่านั้น

สำหรับการสร้างความสัมพันธ์และสื่อสารกันระหว่างองค์กรของแรงงานในระบบ ซึ่งเป็น
กลุ่มเป้าหมายของโครงการฯ พบว่าการเข้าร่วมโครงการฯ ทำให้แรงงานได้มีการสื่อสารระหว่างองค์กรโดย
ผ่านกลไกของการฝึกอบรมและการทำงานร่วมกัน คือในการจัดอบรมโดยวิทยากรภายนอกที่เป็น
สื่อมวลชนกระแสหลัก 6 ครั้ง ส่วนใหญ่ในแต่ละครั้งจะเป็นการอบรมร่วมกันระหว่างศูนย์แรงงานต่างๆ
ตั้งแต่ 3-4 ศูนย์ขึ้นไป ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมที่มาจากศูนย์ต่างๆได้มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์และ
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นข้ามพื้นที่

นอกจากนี้กลไกการทำงานร่วมกันที่สำคัญซึ่งเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหา และสร้าง
ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรคือเวทีการประชุมกองบรรณาธิการประจำเดือน ซึ่งกำหนดให้ทุกศูนย์แรงงาน
ต้องส่งตัวแทนมาเป็นบรรณาธิการร่วมและหมุนเวียนกันเป็นบรรณาธิการ ซึ่งพบว่า มีศูนย์แรงงาน 7 ศูนย์

จากทั้งหมด 8 ศูนย์แรงงาน ได้มาร่วมในเวทีการประชุมดังกล่าว โดยได้หมุนเวียนกันเป็นผู้เขียนบท
บรรณานุกรมดังนี้

ฉบับที่ 1	เดือนธันวาคม 2553	ศูนย์แรงงานสมุทรสาคร-นครปฐม
ฉบับที่ 2	เดือนมกราคม 2554	ศูนย์แรงงานฉะเชิงเทรา
ฉบับที่ 3	เดือนกุมภาพันธ์ 2554	ศูนย์แรงงานสมุทรปราการ
ฉบับที่ 4	เดือนมีนาคม 2554	ศูนย์แรงงานสระบุรีและใกล้เคียง
ฉบับที่ 5	เดือนเมษายน 2554	ศูนย์แรงงานชลบุรี-ระยอง
ฉบับที่ 6	เดือนพฤษภาคม 2554	ศูนย์แรงงานฉะเชิงเทรา
ฉบับที่ 7	เดือนมิถุนายน 2554	ศูนย์แรงงานอ้อมน้อย-อ้อมใหญ่
ฉบับที่ 8	เดือนกรกฎาคม 2554	ศูนย์แรงงานสมุทรปราการ
ฉบับที่ 9	เดือนสิงหาคม 2554	ศูนย์แรงงานสระบุรี
ฉบับที่ 10	เดือนกันยายน 2554	ศูนย์แรงงานชลบุรี-ระยอง
ฉบับที่ 11	เดือนตุลาคม 2554	ศูนย์แรงงานอ้อมน้อย-อ้อมใหญ่
ฉบับที่ 12	เดือนพฤศจิกายน 2554	ศูนย์แรงงานสมุทรปราการ
ฉบับที่ 13	เดือนธันวาคม 2554	ศูนย์แรงงานฉะเชิงเทรา
ฉบับที่ 14	เดือนมกราคม 2555	ศูนย์แรงงานชลบุรี-ระยอง
ฉบับที่ 15	เดือนกุมภาพันธ์ 2555	ศูนย์แรงงานสระบุรี
ฉบับที่ 16	เดือนมีนาคม 2555	ศูนย์แรงงานอ้อมน้อย-อ้อมใหญ่
ฉบับที่ 17	เดือนเมษายน 2555	ศูนย์แรงงานอยุธยาและใกล้เคียง

การทำงานร่วมกันของกองบรรณานุกรม เป็นกลไกที่มีส่วนสนับสนุนให้องค์กรแรงงานต่างๆ จาก 7
ศูนย์แรงงานสามารถสานความสัมพันธ์ มีความเข้าใจข้อมูลสถานการณ์ของแต่ละพื้นที่ และมีความเป็น
มิตรต่อกันมากยิ่งขึ้น จากการที่นักสื่อสารแรงงานจากองค์กรแรงงานเหล่านี้ได้มาทำงานร่วมกันเป็นเวลา
ยาวนานกว่า 1 ปี

(2.2) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรแรงงานกับสื่อมวลชน

การจัดอบรมนักสื่อสารแรงงานโดยโครงการการพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการ
แรงงาน 6 ครั้ง โดยใช้วิทยากรที่เป็นนักข่าวของสื่อมวลชนกระแสหลักได้ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง
องค์กรแรงงานกับสื่อมวลชนโดยผ่านนักสื่อสารแรงงานขององค์กรนั้นๆ

ก่อนหน้าการจัดทำโครงการฯ สื่อมวลชนกระแสหลักมีแหล่งข่าวบุคคลด้านแรงงานที่จำกัด ได้แก่
ประธานสภาองค์กรลูกจ้าง ประธานคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย เลขานุการสมาพันธ์แรงงาน
รัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ ผู้บริหารของกระทรวงแรงงาน นักวิชาการด้านแรงงานจากมหาวิทยาลัย หรือองค์กร
พัฒนาเอกชน และผู้ปฏิบัติงานด้านแรงงานที่ใกล้ชิดกับขบวนการแรงงาน (เช่น นางสาววาสนา ลำดี) แต่
หลังจากมีการจัดอบรมนักสื่อสารแรงงาน ทำให้วิทยากรซึ่งเป็นสื่อมวลชนกระแสหลักได้มีโอกาสรู้จัก
แหล่งข่าวซึ่งเป็นคนงานในระดับผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่อุตสาหกรรมต่างๆกว้างขวางมากขึ้น ในขณะเดียวกัน
คนงานซึ่งเป็นนักสื่อสารแรงงานก็มีโอกาสได้รู้จักและสร้างสายสัมพันธ์กับนักสื่อสารมวลชนกระแสหลักซึ่ง
เป็นวิทยากรอบรม

นอกจากนี้ การที่คนงานได้ผ่านการอบรมเป็นนักสื่อสารแรงงานทำให้สามารถให้ข้อมูลอย่างเป็น
ระบบ มีประเด็นชัดเจนที่สื่อสามารถนำไปเขียนเป็นข่าวได้ง่าย สื่อมวลชนรายหนึ่งได้ให้ความเห็นว่าก่อน
หน้าการจัดอบรมของโครงการฯ แม้จะสัมภาษณ์คนงานเป็นเวลานานแต่บางครั้งไม่สามารถนำไปเขียนข่าว
ได้ เพราะการให้ข่าวของคนงานมีความสับสนและไม่มีความน่าสนใจ แม้ว่าความจริงแล้วเรื่อง
คนงานต้องการนำเสนอจะมีความสำคัญที่สามารถเผยแพร่ต่อสาธารณะก็ตาม

นอกจากนี้สื่อมวลชนกระแสหลักได้รับประโยชน์จากรายงานข่าวที่มีการนำเสนอในเว็บไซต์
www.voicelabour.org เนื่องจากมีการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัย ทำให้สื่อมวลชนสามารถดึงข้อมูลไปใช้
ประโยชน์ในการเขียนข่าวได้ ทำให้บางคนเข้าไปอ่านข่าวในเว็บไซต์ทุกวัน

ในช่วงปลายปี 2554 ซึ่งมีปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่อุตสาหกรรมหลายแห่ง เป็นวิกฤตการณ์ ซึ่งทำ
ให้องค์กรแรงงานและสื่อมวลชนมีการสร้างความสัมพันธ์กันมากขึ้น โดยผ่านนักสื่อสารแรงงานที่อยู่ในพื้นที่
เช่น ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา องค์กรแรงงานมีการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคนงานที่ประสบภัยจาก
ปัญหาน้ำท่วม นักสื่อสารแรงงานได้ทำงานร่วมกับสื่อมวลชนกระแสหลักในการรายงานสถานการณ์
ปัญหา โดยมีหนังสือพิมพ์และสถานีโทรทัศน์ได้มาทำข่าวโดยการสัมภาษณ์นักสื่อสารแรงงาน หรือนำนัก
สื่อสารแรงงานไปออกรายการโทรทัศน์ ส่วนการทำงานของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย มีนัก
สื่อสารแรงงานจากศูนย์แรงงานชลบุรี-ระยอง ที่ถูกเลิกจ้างตั้งแต่ก่อนน้ำท่วมมาทำงานด้านสื่อให้เต็มเวลา
ในพื้นที่จังหวัดอยุธยาและอ้อมน้อย-อ้อมใหญ่ ซึ่งประสบปัญหาน้ำท่วม ทำให้สื่อกระแสหลักเข้ามาให้

ความสนใจและสื่อสารออกไปจนสังคมภายนอกได้รับรู้และให้ความสนใจ ซึ่งเป็นผลให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือแรงงานและชุมชนในพื้นที่ดังกล่าว จึงนับว่าวิกฤตการณ์น้ำท่วมที่เกิดขึ้นทำให้นักสื่อสารแรงงานได้พัฒนาศักยภาพของตนเองในการทำข่าวตลอดจนการประสานกับสื่อมวลชนกระแสหลัก ในขณะที่สื่อมวลชนเองก็ได้รับประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารของนักสื่อสารแรงงาน รวมทั้งการที่สถานีโทรทัศน์บางแห่งสามารถจัดรายการที่รายงานปัญหาบ้านน้ำท่วมโดยมีทีมงานของนักสื่อสารแรงงานไปช่วยเหลืออย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม ในเรื่องการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานกับสื่อมวลชน ซึ่งเป็นผลมาจากการทำงานของโครงการ พบว่ามีการพัฒนาที่เด่นชัดที่สุดกับสถานีโทรทัศน์ Thai PBS ซึ่งนอกจากจะส่งวิทยากรมาอบรมนักสื่อสารแรงงานแล้ว ยังได้มีการแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2554 ซึ่งมีผู้นำแรงงานและผู้ประสานงานของโครงการ การพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงานอยู่ด้วย โดยที่ทางโครงการฯ ได้มีส่วนร่วมในการจัดเวทีรับฟังความเห็นของกลุ่มแรงงานให้กับ Thai PBS และนักสื่อสารแรงงานได้ร่วมกับ Thai PBS ในการจัดรายการถ่ายทอดสดที่วีเอชออนไลน์ เวทีปฏิบัติการพลเมืองเลือกตั้ง 54 ชื่อภาคประเทศ ในช่วงก่อนการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2554 ซึ่งถือเป็นครั้งแรกที่แรงงานกับสื่อกระแสหลักได้มีการร่วมงานกันอย่างใกล้ชิด

ทั้งนี้ จากการประเมินของสื่อมวลชนซึ่งร่วมเป็นวิทยากรในการอบรมนักสื่อสารแรงงานโดยภาพรวมแล้วมีความเห็นว่าโครงการฯ ได้มีส่วนช่วยในการสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างองค์กรกับสื่อมวลชน จากการที่ทำให้สื่อมวลชนได้มีแหล่งข่าวในระดับพื้นที่ ในมิติที่มีความลึกซึ้งมากกว่าข้อมูลจากผู้นำระดับสูงของขบวนการแรงงาน ซึ่งสามารถให้ข้อมูลในประเด็นที่เป็นปัญหาระดับนโยบายได้ แต่ขาดข้อมูลระดับพื้นที่ และการที่แรงงานสามารถเข้าร่วมกิจกรรมสนับสนุนการทำงานของสื่อ ในขณะที่แรงงานเองได้รับประโยชน์จากโครงการฯ จากการที่มีโอกาสเข้าถึงนักสื่อสารมวลชนได้โดยตรง และได้ใช้พื้นที่ของสื่อมวลชนในการนำเสนอปัญหาของแรงงานมากขึ้น

(3.) โอกาสในการขยายผลและความยั่งยืนต่อเนื่องของโครงการ

โครงการ การพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน ดำเนินการมาได้ครบ 2 ปี ในเดือนพฤษภาคม 2555 นี้ โครงการฯ ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากองค์กรภายนอกขบวนการแรงงาน คือ แผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงาน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.) โดยมีองค์กรพัฒนาเอกชนคือมูลนิธิพิพิธภัณฑ์แรงงานไทยเป็นผู้ดำเนินโครงการฯ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการดำเนินงานที่ผ่านมาขบวนการแรงงานได้พึ่งพิงองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรภายนอกในการจัดทำ

โครงการฯ ซึ่งบทบาทการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกย่อมไม่มีความยั่งยืนอย่างถาวร จำเป็นที่ขบวนการแรงงานเองต้องมีการวางแผนการดำเนินงานในอนาคต เพื่อนำผลสำเร็จที่ได้รับจากโครงการฯ ตลอดระยะเวลา 2 ปี ที่ผ่านมาไปขยายผลต่อยอดและทำให้การพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงานมีความยั่งยืนต่อเนื่องไปได้

เมื่อพิจารณาในด้านโอกาสที่ขบวนการแรงงานจะขยายผลการดำเนินงานและสร้างความเป็นอนาคตพบว่า มีส่วนที่เป็นด้านบวกที่จะสนับสนุนการดำเนินงานโดยการพึ่งตนเองของขบวนการแรงงาน ดังนี้คือ

1) ในช่วงระยะเวลา 2 ปี ที่โครงการฯ ได้ดำเนินกิจกรรม สามารถสร้างนักสื่อสารแรงงานได้จำนวนหนึ่งจากศูนย์แรงงาน 7 ศูนย์ โดยแต่ละศูนย์มีนักสื่อสารแรงงานที่มีผลงานสม่ำเสมออย่างน้อย 1 คน ขึ้นไป ซึ่งจากการสัมภาษณ์นักสื่อสารแรงงานในแต่ละพื้นที่พบว่า นักสื่อสารแรงงานมองเห็นประโยชน์ต่อขบวนการแรงงานในการผลิตสื่อวอยซ์เลเบอร์ซึ่งได้ทำร่วมกันมาและมีความต้องการที่จะดำเนินงานต่อไปในอนาคต แม้ว่าจะไม่ได้รับเงินทุนสนับสนุนจากภายนอก โดยในปัจจุบันนี้ทักษะด้านการเขียนข่าวตลอดจนอุปกรณ์การทำสื่อที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการฯ ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาเพียงพอที่นักสื่อสารแรงงานจะทำงานด้านสื่อในพื้นที่และทำสื่อส่วนกลางได้ในระดับหนึ่ง

2) ในด้านการผลิตสื่อส่วนกลาง ซึ่งปัจจุบันมี 2 รูปแบบคือการจัดทำเว็บไซต์ และการผลิตหนังสือพิมพ์รายเดือน วอยซ์เลเบอร์ พบว่าในส่วนเว็บไซต์ใช้เงินทุนดำเนินการต่ำ มูลนิธิพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการโครงการฯ สามารถรับภาระในส่วนนี้ได้ ทั้งในด้านค่าใช้จ่ายและบุคคลากรที่จะจัดทำรูปแบบของเว็บไซต์ หากมีนักสื่อสารแรงงานมาร่วมกันจัดทำข่าวเหมือนช่วงที่ผ่านมา

สำหรับการผลิตหนังสือพิมพ์วอยซ์เลเบอร์พบว่ามีต้นทุนการดำเนินงานสูง แต่มีความจำเป็นต้องจัดทำเนื่องจากเป็นรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ที่สามารถเข้าถึงคนงานส่วนใหญ่ได้ ในขณะที่การจัดทำเว็บไซต์เข้าถึงคนงานส่วนน้อยที่สามารถใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้เท่านั้น ดังนั้นการผลิตหนังสือพิมพ์วอยซ์เลเบอร์ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์จะคงอยู่ต่อไปได้ ขบวนการแรงงานจะต้องมีส่วนในการรับผิดชอบด้านการดำเนินงาน ซึ่งจากการสอบถามนักสื่อสารแรงงานและผู้นำแรงงานของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย พบว่าโอกาสของความเป็นไปได้มี 2 แนวทางคือ

(1.) การกระจายความรับผิดชอบด้านต้นทุนการผลิตไปยังศูนย์แรงงานต่างๆ โดยให้องค์กรที่ทำหน้าที่ประสานงานซึ่งอาจได้แก่ มูลนิธิพิพิธภัณฑสถานไทยเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำต้นฉบับในรูปแบบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ให้ศูนย์แรงงานต่างๆ นำไปผลิตเป็นเอกสารเพื่อแจกจ่ายแก่สมาชิก

(2.) การผลิตหนังสือพิมพ์ในรูปแบบเดิม โดยให้ศูนย์แรงงานต่างๆ ร่วมกันสมทบเงินทุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่าย ทั้งนี้อาจต้องใช้กลไกของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทยเป็นที่ระดมทุน ร่วมกันจัดทำระบบสมาชิกซึ่งต้องจ่ายเงินค่าสมาชิกแทนการได้รับหนังสือพิมพ์ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

แนวทางที่ได้นำเสนอมาทั้ง 2 แบบจำเป็นต้องอาศัยการมองเห็นความสำคัญของการผลิตสื่อของขบวนการแรงงาน เนื่องจากองค์กรแรงงานจะต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร ทั้งในด้านบุคลากรและเงินทุนสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในเรื่องเงินทุนสนับสนุนเป็นที่ทราบกันดีว่าในปัจจุบันองค์กรจัดตั้งของแรงงานในระดับต่างๆ ยังต้องพึ่งพาเงินทุนจากองค์กรภายนอกในการสนับสนุนการเนินกิจกรรมต่างๆ และองค์กรส่วนใหญ่ยังไม่มีระบบการจัดเก็บเงินค่าบำรุงจากสมาชิกเพื่อการพึ่งพิงตนเองด้านการเงินอย่างจริงจัง

(3.) การขยายผลด้านการพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารแรงงาน และการพึ่งตนเองระยะเวลา 2 ปีของการทำโครงการฯ ในการสร้างนักสื่อสารแรงงานและผลิตสื่อแรงงานที่มีคุณภาพถือเป็นเวลาที่ไม่ยาวนานเมื่อเทียบกับผลสำเร็จที่ได้รับ อย่างไรก็ตาม หากมีการให้การสนับสนุนต่อเนื่องอีกระยะหนึ่งก็จะเป็นการสร้างโอกาสในการพัฒนาขบวนการแรงงานไทย โดยผ่านการทำงานสื่อ ซึ่งจากการสอบถามความคิดเห็นนักสื่อสารแรงงานและผู้จัดทำโครงการฯ สามารถสรุปได้ว่า หากมีการดำเนินงานต่อเนื่องควรมีเป้าหมายดังนี้คือ

(31.) การยกระดับนักสื่อสารแรงงาน จากทักษะที่มีอยู่ในปัจจุบันซึ่งเป็นเรื่องของการรายงานข่าวและเทคนิคการทำดีทีทัศน์ มาสู่ความสามารถในการวิเคราะห์ข่าวเพื่อเขียนบทความขนาดสั้น ซึ่งในปัจจุบันการเขียนบทความเชิงวิเคราะห์ในวอยซ์เลเบอร์ยังต้องอาศัยบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่ นักสื่อสารแรงงาน ดังนั้นหากมีการพัฒนาศักยภาพของนักสื่อสารแรงงานให้ได้มาตรฐานสามารถนำไปอ้างอิงได้ เช่นเดียวกับสื่อกระแสหลัก ทั้งนี้นอกจากการเผยแพร่ข้อเขียนในสื่อวอยซ์เลเบอร์แล้ว นักสื่อสารแรงงานที่มีความสามารถในการเขียนเชิงวิเคราะห์ ยังมีโอกาสที่จะได้รับการเผยแพร่ผลงานในสื่อกระแสหลักต่างๆ อีกด้วย

(3.2) การขยายจำนวนนักสื่อสารแรงงาน ในการจัดอบรมนักสื่อสารแรงงานที่โครงการได้จัด อบรม 6 ครั้ง และต่อมาได้จัดอบรมเสริมขึ้นอีก 12 ครั้ง เพื่อเพิ่มจำนวนนักสื่อสารแรงงาน แต่ก็ยังมี จำนวนไม่มากนัก ทั้งนี้คนงานที่เป็นนักสื่อสารแรงงานมีข้อจำกัดในเรื่องเวลาของการทำงานสื่อทั้งในด้าน งานอาชีพและบทบาทด้านอื่นภายในสหภาพแรงงานทำให้ผู้ที่จะทำบทบาทนักสื่อสารแรงงานอย่าง ต่อเนื่องได้จะต้องมีความมุ่งมั่นและมีใจรักในการทำงานด้านสื่ออย่างจริงจัง ดังนั้นจำนวนนักสื่อสาร แรงงานที่มีอยู่ในปัจจุบันซึ่งอาจลดน้อยลงได้เรื่อยๆ ซึ่งในปัจจุบันนักสื่อสารแรงงานบางคนก็ได้ลาออกจาก งาน หรือถูกเลิกจ้าง ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการผลิตนักสื่อสารแรงงานรุ่นใหม่ๆ อย่างสม่ำเสมอ

(3.3) การเตรียมการเพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน ในการดำเนินโครงการต่อกับนักสื่อสาร แรงงานและผู้นำของขบวนการแรงงาน โดยเฉพาะคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย และมูลนิธิ พิพิธภัณฑ์แรงงานไทย ในฐานะผู้ดำเนินโครงการควรได้รับโอกาสในการเตรียมการเพื่อวางแผนให้เกิดการ พึ่งตนเองของขบวนการแรงงานในการสร้างสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน

โดยสรุปแล้ว การสร้างโอกาสเพื่อการขยายผลด้านการพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารแรงงานโดย การยกระดับคุณภาพด้านทักษะและการขยายจำนวนและการเตรียมการไปสู่การพึ่งตนเองควรมาจากการ สนับสนุนจากองค์กรภายนอก (สสส.) ในการดำเนินโครงการต่อเนื่องประมาณ 1-2 ปี

(4.) การพัฒนาความเข้มแข็งของขบวนการแรงงาน

โครงการการพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน แม้ว่าจะเป็นการทำ โครงการด้านสื่อ แต่ก็มีเป้าหมายสุดท้ายเพื่อนำไปสู่การพัฒนาความเข้มแข็งของขบวนการแรงงาน ใน การสรุปบทเรียนโครงการฯ จะพิจารณาจากการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการในแต่ละข้อและดูว่าการทำ กิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของโครงการกำหนดไว้ 5 ข้อดังนี้

- 1) เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในข้อมูล สถานการณ์ และประเด็นนโยบายด้านอาชีพอนามัย สวัสดิการสังคม สิทธิและบริการภาครัฐ ความเป็นธรรมในการสร้างอาชีพและรายได้ ผ่าน ช่องทางการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ
- 2) เพื่อพัฒนาศักยภาพในการผลิตสื่อสนับสนุนขบวนการแรงงานของนักปฏิบัติการแรงงานระดับ พื้นที่

- 3) เพื่อเพิ่มช่องทางการสื่อสารภายในระหว่างแรงงานกลุ่มต่างๆ ได้แก่ แรงงานในระบบ แรงงานนอกระบบ แรงงานข้ามชาติ และเกษตรกรพันธสัญญา ให้มีความเข้าใจซึ่งกันและกันเพิ่มมากขึ้น อันจะนำไปสู่การสร้างเอกภาพของขบวนการแรงงานในระยะต่อไป
- 4) ประสานงานกับสื่อ เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายแรงงาน
- 5) พัฒนาเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างแกนนำแรงงานกับสื่อกระแสหลัก เพื่อเพิ่มพื้นที่การทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาแรงงานจากมุมมองของแรงงานในพื้นที่สื่อกระแสหลัก อันจะนำไปสู่การทำให้สังคมเกิดความเข้าใจ “คุณค่าความเป็นแรงงาน” และ “ขบวนการแรงงาน” เพิ่มมากขึ้น

ในด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจในประเด็นแรงงานผ่านสื่อในรูปแบบต่างๆ โครงการฯ มีกิจกรรมจำนวนมากในพื้นที่ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมให้ความรู้ด้านอาชีพอนามัยและสวัสดิการสังคมแต่นักสื่อสารแรงงานมักไม่ค่อยนำกิจกรรมเหล่านั้นมารายงานเป็นข่าว โดยส่วนใหญ่มักเน้นไปที่ข่าวด้านข้อพิพาทแรงงาน หรือความขัดแย้งในประเด็นแรงงานสัมพันธ์ นอกจากนี้นักสื่อสารแรงงานบางส่วนยังไม่ได้รับโอกาส ในการเข้าร่วมการประชุมสัมมนาในประเด็นปัญหา นโยบายของขบวนการแรงงานระดับชาติและระดับพื้นที่เพื่อทำหน้าที่ของตนเองในการแปรความรู้ความเข้าใจในประเด็นที่ขบวนการแรงงานกำลังขับเคลื่อนไปสู่การสื่อสารต่อสาธารณะ ซึ่งจะเป็นการช่วยพัฒนาความเข้มแข็งให้กับขบวนการแรงงาน

สำหรับการผลิตสื่อสนับสนุนขบวนการแรงงานเป็นจุดเด่นของโครงการฯ ที่สามารถจัดอบรมนักสื่อสารแรงงานและผลิตข่าวแรงงานเผยแพร่ผ่านสื่อได้เกินกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ อย่างไรก็ตาม การประเมินว่าสื่อที่ผลิตออกมาสามารถสนับสนุนขบวนการแรงงานได้มากน้อยเพียงใดเป็นเรื่องของการประเมินผลลัพธ์ (outcome) ซึ่งขึ้นกับปัจจัยหลายประการเช่น ขบวนการแรงงานสามารถใช้ประโยชน์จากสื่อที่ผลิตออกมาในการขับเคลื่อนนโยบายต่างๆ ได้มากน้อยเพียงใด กระแสสังคมให้ความสนใจกับสื่อของแรงงานหรือไม่ เป็นต้น แต่ในระดับของการสร้างผลผลิต (output) ถือว่าโครงการฯ ได้ผลิตสื่อเพื่อให้ขบวนการแรงงานได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่แล้ว

ในการเพิ่มช่องทางการสื่อสารภายในระหว่างแรงงานกลุ่มต่างๆ นั้น จากการที่โครงการฯ มีการจัดอบรมนักสื่อสารแรงงานให้กับแรงงานนอกระบบและกลุ่มเกษตรกรพันธสัญญา กลุ่มละ 1 ครั้ง โดยนักสื่อสารแรงงานจากเครือข่ายเกษตรกรพันธสัญญาได้มีการเขียนรายงานข่าวในเว็บไซต์เดือนสิงหาคม 2554 จำนวน 9 เรื่อง อย่างไรก็ตามกลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการฯ คือการสร้างนักสื่อสารแรงงานจากแรงงาน

ในระบบซึ่งครอบคลุม 8 ศูนย์แรงงาน ซึ่งที่ผ่านมามีการทำงานข่าวของนักสื่อสารแรงงานยังไม่สามารถ ครอบคลุมการรายงานข่าวแรงงานนอกระบบที่อยู่ในพื้นที่ของตนเองได้ หากต้องการให้เกิดการสื่อสาร ระหว่างแรงงานกลุ่มต่างๆผ่านสื่อ นักสื่อสารแรงงานซึ่งเป็นแรงงานในระบบจะต้องมีการขยายขอบเขต การรายงานข่าวไปสู่เรื่องราวของแรงงานนอกระบบและแรงงานข้ามชาติ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทของ ขบวนการแรงงานที่นำโดยคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย ซึ่งมีโครงการสร้างเครือข่ายสมาชิก ครอบคลุมแรงงานทั้ง 2 กลุ่มนี้

สำหรับการประสานงานกับสื่อเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายแรงงานและการพัฒนา เครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างแกนนำกับสื่อกระแสหลัก พบว่าการดำเนินงานของโครงการฯ เริ่มจากการ เชิญผู้ทำงานสื่อมวลชนมาเป็นวิทยากรอบรมนักสื่อสารแรงงาน ซึ่งนำไปสู่การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ ระหว่างแกนนำแรงงานกับสื่อ ซึ่งเปิดโอกาสให้สื่อมวลชนมีแหล่งข่าวในระดับพื้นที่มากขึ้นในขณะเดียวกัน แกนนำแรงงานก็ได้มีช่องทางในการประสานงานกับสื่อกระแสหลักได้โดยตรง นอกจากนี้ได้มีการทำ กิจกรรมร่วมกันกับสถานีโทรทัศน์ไทย พีบีเอส ประเด็นสำคัญในเรื่องการพัฒนาความสัมพันธ์กับสื่อมวลชน กระแสหลัก นอกจากการสร้างโอกาสในการเผยแพร่ข่าวสารของแรงงานแล้ว ยังมีเรื่องของการสร้างทัศนคติ ที่ดีของสื่อมวลชนที่มีต่อการเคลื่อนไหวของขบวนการแรงงาน ซึ่งที่ผ่านมาผู้ดำเนินโครงการฯ พบว่า สื่อมวลชนกระแสหลักจำนวนมากยังขาดข้อมูลหรือขาดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้นำแรงงานที่จะ นำไปสู่การมีทัศนคติที่ดีต่อกัน ซึ่งมีผลต่อการนำเสนอภาพลักษณ์ของแรงงานและขบวนการแรงงานสู่ สังคม โดยการมีภาพลักษณ์ที่ดีจะนำมาสู่การเพิ่มอำนาจการต่อรองของขบวนการแรงงานด้วย ดังนั้นการ ที่โครงการฯ สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในเรื่องการประสานงานและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำ แรงงานกับสื่อ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนความเข้มแข็งของขบวนการแรงงานได้ในอนาคต

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

แม้ว่าโครงการ การพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน จะถือได้ว่าเป็น โครงการที่ประสบความสำเร็จในภาพรวมดังที่ได้กล่าวไปแล้ว แต่ในการดำเนินงานก็ยังพบว่ามีปัญหาและ อุปสรรคในการทำงาน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ด้านใหญ่ๆ คือ 1) ปัญหาในการสร้างนักสื่อสารแรงงาน 2) ปัญหาของการผลิตสื่อของโครงการฯ 3) ปัญหาขององค์กรแรงงานที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตสื่อ

1) ปัญหาในการสร้างนักสื่อสารแรงงาน

การจัดอบรมนักสื่อสารแรงงานซึ่งได้จัดให้กับศูนย์แรงงานต่างๆ รวม 8 พื้นที่ ประสบ ผลสำเร็จที่แตกต่างกัน โดยจากการประเมินของผู้ปฏิบัติงานโครงการฯ มีทั้งส่วนที่ประสบความสำเร็จสูงใน

การมีนักสื่อสารแรงงานซึ่งมีผลงานสม่ำเสมอและมีคุณภาพ กับส่วนที่ล้มเหลวไม่มีนักสื่อสารแรงงานที่ทำงานผลิตสื่อหรือผลิตได้น้อยมาก และส่วนที่อยู่ในระดับกลางๆ ระหว่างทั้ง 2 กลุ่มพื้นที่ เนื่องมาจากปัญหาและอุปสรรคบางประการที่ทำให้การผลิตนักสื่อสารแรงงานสำหรับศูนย์แรงงานต่างๆมีผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน

ปัญหาประการแรกคือการคัดเลือกผู้เข้ารับการอบรมโดยองค์กรแรงงานในพื้นที่ซึ่งได้กล่าวถึงไปก่อนหน้านี้แล้วว่า ผู้เข้ารับการอบรมจำนวนหนึ่งไม่มีความมุ่งมั่นหรือตั้งใจจริงที่จะนำความรู้กลับไปทำงานสื่อในพื้นที่ แม้ว่าจะมีความพร้อมในด้านทักษะพื้นฐานและอุปกรณ์ในการผลิตสื่อ ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่ผู้เข้าอบรมกลุ่มนี้แสดงความกระตือรือร้น หรือมีผลงานที่ดีในระหว่างการฝึกอบรม แต่ไม่มีการทำงานผลิตสื่อหลังการอบรม

นอกจากนี้การมีระบบการทำงานเป็นทีมของนักสื่อสารแรงงานในการผลิตสื่อหลังการอบรม ก็มีความสำคัญมากต่อการทำงานต่อเนื่องในระยะยาว โดยพบว่าในศูนย์แรงงานที่ไม่มีการทำงานเป็นทีมจะมีผลงานเฉพาะในระยะแรกหลังการอบรม แต่ไม่มีผลงานต่อเนื่อง เนื่องจากขาดการปรึกษาหารือ กระตุ้นซึ่งกันและกัน ซึ่งนักสื่อสารแรงงานส่วนหนึ่งจะเลิกทำงานสื่อไป เมื่อหมดความสนใจหรือหมดสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ ซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้สื่อในการแก้ไขปัญหา หรือเมื่อรู้สึกว่ามีภาระงานด้านอื่น ที่สำคัญมากกว่าการผลิตสื่อ ซึ่งแตกต่างจากพื้นที่ที่มีการทำงานเป็นทีม แม้ว่านักสื่อสารแรงงานจะมีทักษะการเขียนข่าวต่ำและขาดอุปกรณ์ส่วนตัวในการผลิตสื่อ แต่ก็สามารถทำงานสื่อได้อย่างต่อเนื่องจากการวางแผนงานร่วมกันและช่วยเหลือกันในการทำงาน

การขาดทักษะพื้นฐานในการเขียนข่าวเป็นปัญหาส่วนหนึ่งของผู้เข้ารับการอบรมจากศูนย์แรงงานต่างๆ แต่เมื่อเข้าสู่กระบวนการอบรมปัญหาดังกล่าวถือเป็นเรื่องรอง หากผู้เข้าอบรมมีความตั้งใจจริงในการฝึกอบรมระหว่างการฝึกอบรม และมีความอดทนความพยายาม ตลอดจนมีระบบการทำงานที่ดีในพื้นที่ ในการผลิตงานสื่อหลังการอบรม

2) ปัญหาในการผลิตสื่อ

ในส่วนของการจัดทำเว็บไซต์ไม่ค่อยประสบปัญหามากนัก แต่ในการผลิตหนังสือพิมพ์ วอยซ์เลเบอร์หลังจากสถานการณ์น้ำท่วมเป็นต้นมา หนังสือพิมพ์ไม่สามารถเผยแพร่ได้ตรงตามเดือนแต่จะล่าช้าข้ามเดือน ซึ่งทำให้เนื้อหาข่าวที่ส่วนใหญ่เป็นการรายงานสถานการณ์ปัญหาไม่ทันต่อสถานการณ์ ทั้งนี้เกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น การรวบรวมต้นฉบับล่าช้า ซึ่งภาระในการติดตามทวงต้นฉบับส่วน

ใหญ่ตกอยู่กับผู้ประสานงานโครงการฯ นอกจากนี้ยังมีความล่าช้าในกระบวนการคัดเลือกข่าวโดย คณะทำงานโครงการฯ โดยทั่วไปแล้วสื่อสิ่งพิมพ์ของแรงงานที่ทำโดยองค์กรแรงงานหรือองค์กรพัฒนา เอกชนมักมีปัญหว่าไม่สามารถเผยแพร่ได้สม่ำเสมอหรือไม่สามารถเผยแพร่ได้ตรงตามรอบเวลาที่กำหนด ทั้งนี้เนื่องจากผู้รับผิดชอบในการผลิตสื่อไม่ว่าจะเป็นบุคลากรขององค์กรแรงงานหรือองค์กรพัฒนาเอกชน ไม่ได้รับผิดชอบเฉพาะการทำสื่อสิ่งพิมพ์แต่มีภาระงานหลายด้าน

อย่างไรก็ตาม การผลิตหนังสือพิมพ์วอยซ์เลเบอร์ซึ่งเป็นสื่อสิ่งพิมพ์รายเดือนหากสามารถ เผยแพร่ได้ตามกำหนดเวลาอย่างน้อยไม่เกินเดือนที่หนังสือพิมพ์มีกำหนดออกเผยแพร่ ย่อมจะช่วย ยกกระดับมาตรฐานงานของการเป็นหนังสือพิมพ์ และทำให้ผู้อ่านไม่รู้สึกรู้ว่าอ่านข่าวสารย้อนหลัง ไม่ ทันสมัย ทั้งนี้ต้องคำนึงด้วยว่าเวลาที่หนังสือพิมพ์จะถูกส่งไปยังผู้อ่านต้องใช้เวลาในการขนส่งเนื่องจาก ไม่ได้มีการเผยแพร่ถึงมือผู้อ่านโดยทันทีหลังจัดพิมพ์หนังสือพิมพ์

3) ปัญหาขององค์กรแรงงานที่มีผลกระทบต่อการทำงานด้านสื่อ

นักสื่อสารมวลชนและผู้บริหารโครงการฯ มีความเห็นที่ตรงกันว่าทักษะของผู้นำแรงงานใน องค์กรแรงงานระดับต่างๆ เป็นปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบต่อการผลิตสื่อทั้งในรูปแบบของงานวรรณกรรม และงานวิชาการเพื่อเผยแพร่ข้อมูลและปัญหาแรงงานต่อสาธารณชนได้ ในอดีตมีผู้นำแรงงานอย่าง อารมณีย์ พงศ์พันธ์ ซึ่งสามารถผลิตสื่อทั้งในรูปแบบวรรณกรรมและงานวิชาการเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณชน ได้แต่ผู้นำแรงงานรุ่นหลังยังไม่มีใครที่มีผลงานด้านสื่ออย่างจริงจัง (ยกเว้นในช่วงหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 ที่สมศักดิ์ โกศัยสุขได้เขียนหนังสือข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของขบวนการแรงงานในช่วงเกิดเหตุการณ์ ดังกล่าว) ทั้งนี้อาจมองว่าเป็นเรื่องความสามารถเฉพาะบุคคลของผู้นำแรงงาน แต่ในอีกด้านหนึ่ง การ ทำงานสื่อของผู้นำแรงงานย่อมต้องเกิดจากการให้ความสำคัญต่องานด้านสื่อ

ในปัจจุบันแม้ว่าผู้นำแรงงานส่วนใหญ่จะบอกว่าเห็นความสำคัญของการทำงานด้านสื่อ แต่จากประสบการณ์ของโครงการฯ พบว่ามีปรากฏการณ์ที่ทำให้เกิดความกังวลว่าผู้นำองค์กรแรงงานใน ระดับต่างๆ มองเห็นความสำคัญของการทำงานด้านสื่อหรือการที่ต้องมีนักสื่อสารแรงงานจริงหรือไม่ เช่น การที่สหภาพแรงงานหรือศูนย์แรงงานหลายแห่งซึ่งมีความพร้อมด้านการเงินแต่ยังไม่ได้ให้งบประมาณ สนับสนุนการทำงานของนักสื่อสารแรงงานอย่างจริงจัง ในขณะที่นักสื่อสารแรงงานกลับนำงบประมาณการ ทำกิจกรรมที่ได้รับการจัดสรรจากโครงการฯ ไปสนับสนุนกิจกรรมด้านอื่นๆขององค์กรแทนที่จะนำมาใช้ใน การพัฒนาการทำงานด้านสื่อ หรือการที่ภายในองค์กรไม่มีฝ่ายงานด้านประชาสัมพันธ์หรือนักสื่อสาร

แรงงานอยู่ในโครงสร้างการทำงานขององค์กร เนื่องจากกรรมการบริหารเห็นว่ายังไม่มีมีความจำเป็นเพียงพอ เป็นต้น

สำหรับองค์กรนำระดับชาติแม้ว่าจะมีความต้องการใช้ประโยชน์จากสื่อ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนที่จะพัฒนางานด้านสื่อในขบวนการแรงงานไม่ว่าจะเป็นในด้านการจัดโครงสร้างขององค์กรหรือการสนับสนุนเงินทุนและทรัพยากรอื่นๆ โดยเฉพาะการเตรียมการสำหรับการที่นักสื่อสารแรงงานอาจไม่ได้รับเงินสนับสนุนในการผลิตสื่อจากองค์กรภายนอกในอนาคต เป็นต้น

บทสรุป

ในการศึกษาบทเรียนโครงการพัฒนาสื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน ผู้ศึกษามีบทสรุปเกี่ยวกับบทเรียนต่างๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นดังนี้คือ

1). กระบวนการทำงานในการสร้างนักสื่อสารแรงงานของโครงการฯ มีความแตกต่างจากกระบวนการจัดอบรมส่วนใหญ่ที่ทำให้กับคนงาน กล่าวคือ มีการเตรียมโครงการโดยการมีส่วนร่วมของแรงงาน มีกระบวนการอบรมที่เน้นให้สามารถปฏิบัติงานได้จริง และมีการสร้างสื่อของแรงงานเพื่อเป็นเวทีเผยแพร่ผลงานของนักสื่อสารแรงงาน และในขณะเดียวกันก็เป็นสื่อระบอบความเสี่ยงของแรงงานเพื่อเผยแพร่ข่าวสารและทัศนคติความคิดเห็นของขบวนการแรงงานสู่สาธารณชน กระบวนการทำงานดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จของโครงการ อย่างไรก็ตาม การจัดกระบวนการดังกล่าวต้องอาศัยองค์กรปฏิบัติงานซึ่งมีความตั้งใจจริง มีความเข้าใจธรรมชาติของคนงานและมีประสบการณ์ทำงานร่วมกับขบวนการแรงงาน ซึ่งในกรณีนี้ผู้ปฏิบัติงานของมูลนิธิพิพิธภัณฑ์แรงงานไทย ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโครงการฯ มีคุณสมบัติดังกล่าว จึงทำให้สามารถดำเนินการให้เกิดกระบวนการในการสร้างนักสื่อสารแรงงานได้ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2.) ในด้านบทเรียนความสำเร็จของโครงการฯ พบว่าสามารถสร้างนักสื่อสารแรงงานให้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนขบวนการและแก้ไขปัญหาแรงงานในระดับพื้นที่และระดับชาติ โดยผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่อสิ่งพิมพ์ โครงการมีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรแรงงานกับสื่อมวลชนกระแสหลัก และการสื่อสารกันเองระหว่างแรงงานในระบบกับแรงงานนอกระบบในระดับหนึ่ง แต่ยังคงต้องพัฒนาต่อไปในอนาคตโดยแรงงานในระบบซึ่งเป็นฝ่ายที่มีความพร้อมมากกว่าในด้านต่างๆ ควรต้องเป็นฝ่ายขยายบทบาทการทำงานสื่อไปสู่แรงงานนอกระบบและแรงงานข้ามชาติ เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางขององค์กรนำในระดับชาติที่มีการขยายบทบาทไปสู่การเป็นตัวแทนปกป้องสิทธิของแรงงานทุกกลุ่ม

การดำเนินงานของโครงการฯในช่วงระยะเวลา 2 ปี ที่ผ่านมาสามารถสร้างนักร้อง
แรงงานและเวทีการเผยแพร่ข่าวสารของแรงงานซึ่งเป็นการสร้างโอกาสที่จะขยายผลในการทำงานด้านสื่อ
ของขบวนการแรงงานตลอดจนการพึ่งตนเองในด้านการทำงานสื่อได้ต่อไปในอนาคต อย่างไรก็ตาม การ
ขยายระยะเวลาในการทำงานต่อเนื่องของขบวนการออกไปในระยะหนึ่งยังคงมีความจำเป็นเพื่อให้
ขบวนการแรงงานได้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพในการทำงานสื่อให้เข้มแข็งขึ้น ตลอดจนการมีเวลาเตรียมการ
เพื่อไปสู่การพึ่งตนเองในด้านการเงินสำหรับการผลิตสื่อที่ยั่งยืนของขบวนการแรงงาน

การที่โครงการฯประสบความสำเร็จในด้านต่างๆที่กล่าวมาส่งผลต่อความเข้มแข็งของ
ขบวนการแรงงาน แต่ในขณะเดียวกัน การทำงานของนักร้องแรงงานจะประสบความสำเร็จได้ก็ต้อง
ขึ้นอยู่กับการสนับสนุนขององค์กรนำของขบวนการแรงงานในระดับต่างๆ ซึ่งในปัจจุบันนิทยากรและ
ผู้บริหารโครงการฯ ยังมีความกังวลต่อทัศนคติของผู้นำแรงงานในการให้ความสำคัญกับการพัฒนาสื่อ
สนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการแรงงาน

บทเรียนที่สำคัญอีกประการหนึ่งของโครงการฯคือขบวนการแรงงานไทยยังคงต้องการ
ปัญญาชนของขบวนการแรงงาน ที่พร้อมจะขับเคลื่อนขบวนการในระดับปฏิบัติการร่วมกับผู้นำของ
ขบวนการแรงงาน ซึ่งจะได้ชี้ชัดว่าการดำเนินโครงการฯ ได้อาศัยผู้ปฏิบัติงานขององค์กรพัฒนาเอกชน
ที่มีความใกล้ชิดกับขบวนการแรงงานและถือได้ว่าเป็นปัญญาชนของขบวนการแรงงาน แต่ก็มีใช้องค์กร
แรงงานโดยตรง ในขณะที่องค์กรแรงงานเองยังมีข้อจำกัดบางประการซึ่งทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการ
งานที่ต้องอาศัยทักษะและความรู้ความสามารถเชิงวิชาการหรือเทคนิคโดยเฉพาะ เช่น ในกรณีของการ
สร้างนักร้องแรงงานและการผลิตสื่อของขบวนการแรงงานได้

ภาคผนวก

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มจากการจัดประชุม(Focus group)

1. นักสื่อสารแรงงาน

3.1 ศูนย์ปฏิบัติการแรงงานของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย จังหวัดระยอง-ชลบุรี

- (1.) นายเกรียงศักดิ์ บุญเปี่ยม สหภาพแรงงานมิชลิน ประเทศไทย
- (2.) นางสาวอัยลักษณ์ เหล็กสุข ฝ่ายจัดตั้งกลุ่มสหภาพแรงงานภาคตะวันออก
- (3.) นายรัฐวุฒิ สุวรรณี่ สหภาพแรงงานมิชลิน ประเทศไทย
- (4.) นายจักรพงษ์ สีดำ สหภาพแรงงานแม็กซิประเทศไทย
- (5.) อัจฉรา วรรณชาติ สหภาพแรงงานแม็กซิประเทศไทย
- (6.) นายสรารุช ชันอาสา ฝ่ายการศึกษาของกลุ่มสหภาพแรงงานภาคตะวันออก
- (7.) นายประทีป เจ้าเสน่ห์ดี สหภาพแรงงานมิชลิน ประเทศไทย

3.2 ศูนย์ปฏิบัติการแรงงานของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย จังหวัดสมุทรปราการ

- (1.) นายธีระวุฒิ เบญจมาตย์ สหภาพแรงงานทีไอดี
- (2.) นางสาวกชกร ขยันกิจ สหภาพแรงงานผลิตชิ้นส่วนยานยนต์
- (3.) นายกระมนต์ ทองอ่อน สหภาพแรงงานคนสร้างฝัน
- (4.) นายวิษเรนทร์ อุ่สูงเนิน สหภาพแรงงานยามะตะสมบูรณ์
- (5.) นายณัฐพล สาลีอ่อน สหพันธ์แรงงานยานยนต์แห่งประเทศไทย

3.3 ศูนย์ปฏิบัติการแรงงานของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย จังหวัดนครปฐม

- (1.) นางสาวพรทิพย์ ยันตะพันธ์ สหภาพแรงงานแอล ที ยู แอพพารเลสส์
- (2.) นางสาวนิตริรัตน์ การบูรณ์ สหภาพแรงงานแอล ที ยู แอพพารเลสส์
- (3.) นางสาวดาวเรือง ชานก สหภาพแรงงานแอล ที ยู แอพพารเลสส์
- (4.) นายวิษณุ มะลิวัลย์ สหภาพแรงงานผลิตภัณฑ์ยางสมุทรสาคร
- (5.) นางสาวอรัญญา ไชยมี สหภาพแรงงานสิ่งทอสมุทรสาคร
- (6.) นางสาวนิภา มองเพชร สหภาพแรงงานบริติชไทยชิน ประเทศไทย
- (7.) นางสาวเกศแก้ว ทะเบียนธง สหภาพแรงงานกิจการสิ่งทอนครหลวง
- (8.) นางสาวชนัญดา จันทร์แก้ว กลุ่มสหภาพแรงงานอ้อมน้อย-อ้อมใหญ่

(9.) นางสาวสงวน ขุนทรง ผู้ประสานงานกลุ่มสหภาพแรงงานอ้อมน้อย-อ้อมใหญ่

3.4 ศูนย์ปฏิบัติการแรงงานของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย จังหวัดสระบุรี

- (1.) นางสาวนงนุช ไกรศาสตร์ สหภาพแรงงานสหกิจวิศาล
- (2.) นางพิมพ์พิชชา สุวรรณเพ็ญ สหภาพแรงงานโรแยลซีรามิค
- (3.) นางสาวศิริวรรณ ชาวกร สหภาพแรงงานสหกิจวิศาล
- (4.) นายณัฐกร เอมชานนท์ : สหภาพแรงงานพนักงานปูนซีเมนต์เอเชีย
- (5.) นายพรนารายณ์ ทูยยะคำย เลขาธิการสหพันธ์แรงงานปิโตเลียมและเคมีภัณฑ์
- (6.) นางสาวสวรรยา ผดวาลัย สหภาพแรงงานกะรัต สุขภัณฑ์
- (7.) นางสาวชนพร วิจันทร์ สหภาพแรงงานนครหลวงบรัสแวร์
- (8.) นายบุญสม ทาวิจิตร ประธานกลุ่มผู้ใช้แรงงานสระบุรีและใกล้เคียง

3.5 ศูนย์ปฏิบัติการแรงงานของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย จังหวัดฉะเชิงเทรา-ปราจีนบุรี

- (1.) นางปวีศา ลอเอี่ยม สหภาพแรงงานพานาโซนิค
- (2.) นายไพบุลย์ ค่อมสิงห์ สหภาพแรงงานพานาโซนิค
- (3.) นายอรรถพล พรหมหา สหภาพแรงงานพานาโซนิค
- (4.) นายเอกศักดิ์ เมืองหลวง สหภาพแรงงานพานาโซนิค
- (5.) นายเชิดชู ศิริชัย สหภาพแรงงานอิตาชี
- (6.) นายสุเทพ งามสง่า สหภาพแรงงานไดน่า
- (7.) นายชูศักดิ์ ศิริวาจา สหภาพแรงงานเอสเอสแอล
- (8.) นางสาวสำอาง รอดบัว สหภาพแรงงานเอสเอสแอล
- (9.) นางสาวเรืองรุ่ง วิเชียรพงษ์ สหภาพแรงงานเอสเอสแอล
- (10.) นางสาวทัศนีย์ แสงทอง สหภาพแรงงานเอสเอสแอล

3.6 ศูนย์ปฏิบัติการแรงงานของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย จังหวัดปทุมธานี

- (1.) นายวาสุเทพ บุญคุ้ม เลขาธิการกลุ่มสหภาพแรงงานย่านรังสิตและใกล้เคียง
- (2.) เสฎฐิ อินทกุล สหภาพแรงงานกูดเยียร์ประเทศไทย
- (3.) นางสาวสุธิลา ลีนคำ เจ้าหน้าที่มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์

3.7 ศูนย์ปฏิบัติการแรงงานของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

- (1.) นายจำลอง ชะบ่ารุ่ง สหภาพแรงงานพีไอเอ็ม

- (2.) นายอุดม ไกรยราช ประธานกลุ่มสหภาพแรงงานอยุธยา และใกล้เคียง
- (3.) นางสาวพีระกานต์ มณีศรี สหภาพแรงงานยาและเวชภัณฑ์
- (4.) นายสุนทร จิตรอ่อน สหภาพแรงงานยาและเวชภัณฑ์
- (5.) นางสาววราภรณ์ บุญมา สหภาพแรงงานยาและเวชภัณฑ์
- (6.) นางสาวกนกพร ภิรมสุข ศูนย์ช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประสบภัยน้ำท่วม อยุธยา
- (7.) นายธีรเนตร ประชัญญ์ สหภาพแรงงานไอพีอี
- (8.) นายสุวัช ผูกเข้ามา สหภาพแรงงานไอพีอี

3.8 ศูนย์ปฏิบัติการแรงงานของคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย จังหวัดภูเก็ต

- (1.) นายวิจิตร ดาสันทัต สหภาพแรงงานคลับเมด
- (2.) นายวิเชียร ตนุมาต สหภาพแรงงานลากูน่า บีช รีสอร์ท
- (3.) นายจำรัส ทอดทึง สหภาพแรงงานคลับเมด ภูเก็ต
- (4.) นายประสพ สมถวิล สหภาพแรงงานภูเก็ตไอซ์แลนด์
- (5.) นายสรารุช อุดร สหภาพแรงงานคลับเมด ภูเก็ต

4. สื่อมวลชน

- 2.1. นายโกวิท โพธิสาร ไทยพีบีเอส (นักข่าวพลเมือง)
- 2.3 นายภาสกร จำลองราช นักข่าวอิสระ (อดีตนักข่าวมติชน)
- 2.4 นางสาวเพ็ญจันทร์ เจริญสุทธิพันธ์ นักข่าวบางกอกโพสต์

5. ผู้นำแรงงาน

- 3.1 นายยงยุทธ เม่นตะเภา เลขาธิการสมาพันธ์แรงงานเครื่องใช้ไฟฟ้า
อิเล็กทรอนิกส์ ยานยนต์ และโลหะแห่งประเทศไทย
- 3.2 นางสาววิไลวรรณ แซ่เตีย รองประธานคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย

6. ผู้ปฏิบัติงานโครงการและที่ปรึกษา

- 4.1 นายวิชัย นราไพบูลย์ ผู้จัดการโครงการ
- 4.2 นางสาวสุมาลี ลายลวด ฝ่ายการเงิน
- 4.3 นางสาวภัสรี ลายลวด ฝ่ายธุรการ
- 4.4 นางสาววาสนา ลำดี ผู้ประสานงาน